

Βαυαρία

Κείμενα του Κώστα Καραμαλή

Ιστορική Γεωγραφία

Σήμερα το ομόσπονδο «Ελεύθερο Κράτος της Βαυαρίας» (Freistaat Bayern) με έκταση 70.548 τετρ. χλμ¹, αποτελεί το μεγαλύτερο από τα ομόσπονδα κράτη (Länder) της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και καταλαμβάνει περίπου το 20% του εδάφους (συνολική έκταση Ομοσπονδιακής Γερμανίας 357.021 τ.χλμ.). Συνορεύει, στα ανατολικά, με την Δημοκρατία της Τσεχίας, στα νοτιοανατολικά και νότια με την Αυστρία, ενώ έχει και ένα μικρό τμήμα που συνορεύει στα νοτιοδυτικά με την Ελβετία, απέναντι από την λίμνη της Κωνσταντίας (γερμανικά Bodensee). Στα δυτικά και βόρεια συνορεύει με άλλα τέσσερα Länder, κατά σειρά: την Βάδη-Βυρτεμβέργη, την Έσση, την Θουριγγία και την Σαξωνία². Η Βαυαρία έχει πληθυσμό 12,5 εκατομμύρια (μεγαλύτερο από τα γειτονικά ανεξάρτητα κράτη της Αυστρίας με 8 εκατ., της Τσεχίας με 10,4 εκατ. ή της Ελβετίας με 7 εκατ.). Πρωτεύουσα το **Μόναχο** (1,35 εκατ.). Άλλες μεγάλες πόλεις: η **Νυρεμβέργη** (Nürnberg), το **Augsburg**, **Regensburg**, **Würzburg** και **Ingolstadt**.

Το σημερινό ομόσπονδο κράτος της Βαυαρίας περιλαμβάνει και περιοχές που δεν αποτελούσαν τμήματα της ιστορικής Βαυαρίας. Εκτός από τους νομούς της Άνω (ορεινής-νότιας-με πρωτεύουσα το Μόναχο) και Κάτω (βόρειας με πρωτ. το Landshut) Βαυαρίας, που μαζί αποκαλούνται «**Παλαιά Βαυαρία**» (**Altbayern**), τρεις νομοί στα βόρειοδυτικά αποτελούν την ιστορική **Φρανκονία** (γερμ. Franken, λατ. Franconia, δηλαδή: η χώρα των Φράγκων). Ιστορικά «Φρανκονία» ονομάστηκε το ανατολικό τμήμα του Φραγκικού βασιλείου του Καρλομάγνου. Το δυτικό είναι το σημερινό Île-de-France στη Γαλλία. Η Φρανκονία ενσωματώθηκε στην Βαυαρία το 1803, την εποχή του Ναπολέοντα. Στην Μέση Φρανκονία βρίσκεται η Νυρεμβέργη.

Στα δυτικά, η Βαυαρία μοιράζεται με την Βάδη-Βυρτεμβέργη την ιστορική **Σουηβία** (Schwaben-Suebia). Η Σουηβία ήταν επίσης ένα δουκάτο του Φραγκικού βασιλείου που εκτεινόταν κατά καιρούς από τα Βόσγια Όρη στα δυτικά μέχρι τον ποταμό Lech στα ανατολικά, περιλαμβάνοντας έτσι την Αλσατία, την κομητεία της Βάδης, την σημερινή γερμανόφωνη Ελβετία, το Λιχτενστάϊν και το ορεινό αυστριακό κρατίδιο Voralberg. Από την Σουηβία καταγόταν η ιστορική αυτοκρατορική δυναστεία των Hohenstaufen (η δυναστεία του Φρειδερίκου Μπαρμπαρόσσα) του 12^{ου} και 13^{ου} αιώνα. Το

¹ Περίπου μισή σε έκταση από την Ελλάδα (που έχει έκταση 132.000 τετρ.χλμ.).

² Στην περίοδο της διαίρεσης της Γερμανίας (1945-1991) η Θουριγγία και η Σαξωνία ανήκαν στην Ανατολική Γερμανία.

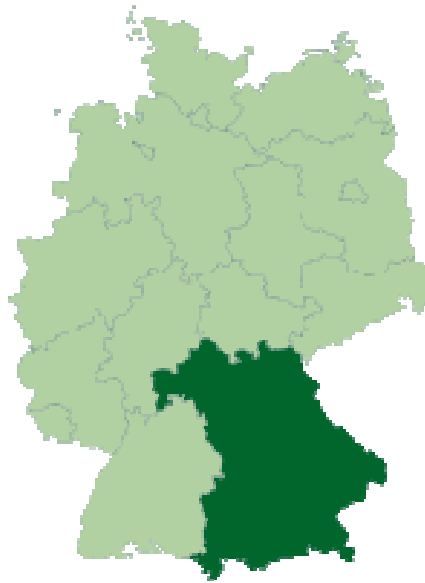
μεγαλύτερο τμήμα της Σουηβίας παραχωρήθηκε, επίσης, στην Βαυαρία από τον Ναπολέοντα.

Στα ΒΑ της Βαυαρίας βρίσκεται και ο νομός του **Άνω Παλατινάτου** (Oberpfalz) με πρωτεύουσα το Ρέγκενσμπουργκ, επάνω στον Δούναβη. Λέγεται «Άνω» σε αντιδιαστολή με το Παλατινάτο του Ρήνου (Rheinland Pfalz με πρωτεύουσα το Mainz), που βρίσκεται στην δυτική όχθη του Ρήνου³, το οποίο επίσης ανήκε στην Βαυαρία μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο αλλά από το 1946 είναι ομόσπονδο κράτος της Γερμανίας.

Τα Ομόσπονδα Κράτη της Γερμανίας

³ Δεν έχει γεωγραφική συνέχεια με την Βαυαρία.

Η θέση της Βαυαρίας μέσα στην Ομοσπονδιακή Γερμανία σήμερα

Γεωφυσικός χάρτης της περιοχής της Κεντρικής Ευρώπης

Γεωμορφολογία

Το κυρίαρχο γεωγραφικό στοιχείο της χώρας είναι η μεγάλη **οροσειρά των Άλπεων** στον νότο (Βαυαρικές Άλπεις), που εκτείνονται από τα ανατολικά προς τα δυτικά και σχηματίζουν τα σύνορα με την Αυστρία και Ελβετία. Οι Άλπεις σχηματίζουν εξάρσεις παράλληλες με τον άξονα της οροσειράς, με αντίστοιχες επιμήκεις κοιλάδες. Αν και είναι η δεύτερη ψηλότερη οροσειρά της Ευρώπης (μετά τον Καύκασο) δεν είναι αδιαπέραστη από Βορρά προς Νότο. Το ασβεστολιθικό έδαφος, μετά το λιώσιμο των παγετώνων, δημιούργησε πολλές πτυχώσεις που οδηγούν σε αλπικά περάσματα. Μεγάλο μέρος των βουνών είναι δασωμένα και στις πλαγιές υπάρχουν και πολλά αλπικά λειβάδια.

Βόρεια από τους πρόποδες των Άλπεων βρίσκεται το Βαυαρικό Οροπέδιο, που διασχίζεται από παράλληλους παραπόταμους του Δούναβη και εκτείνεται στα βόρεια μέχρι τα όρη Rhön και τον Θουρίγγειο Δρυμό και στα ανατολικά μέχρι τα όρη Τάτρα της Βοημίας⁴. Από εκεί και πέρα, απλώνεται η μεγάλη ευρωπαϊκή πεδιάδα από τα δάση της Λευκορωσίας και την Βαλτική μέχρι τα Πυρηναία.

Οι Άλπεις, ιστορικά, αποτελούν το μεγάλο γεωγραφικό φράγμα που χωρίζει τον μεσογειακό κόσμο στον νότο από τον κεντροευρωπαϊκό κόσμο στον βορρά. Μέσω των αλπικών περασμάτων οι κόσμοι αυτοί ήρθαν σε επαφή και κατά καιρούς έγιναν απόπειρες εκατέρωθεν επεκτάσεων. Αλλά η Γεωγραφία δεν υποτάσσεται εύκολα και τελικά καθορίζει την Ιστορία. Ακόμα και σήμερα οι Άλπεις αποτελούν το όριο μεταξύ Νότιας και Βόρειας Ευρώπης.

Ποταμοί

Ο μεγάλος **Δούναβης** πηγάζει στον Μέλανα Δρυμό, στη γειτονική Βυρτεμβέργη, διασχίζει την Βαυαρία από την Δύση προς την Ανατολή και, περνώντας από Αυστρία, Σλοβακία, Ουγγαρία, Κροατία, Σερβία, Βουλγαρία και Ρουμανία, εκβάλλει μετά από 2.850 χλμ. στην Μαύρη Θάλασσα. Με τους παραποτάμους του αποτελεί το μεγαλύτερο υδάτινο δίκτυο στην Βαυαρία.

Στο δυτικό τμήμα των Άλπεων πηγάζει το άλλο μεγάλο ευρωπαϊκό ποτάμι, ο **Ρήνος**. Ξεκινάει από την Λίμνη της Κωνσταντίας, στο τριεθνές σύνορο Αυστρίας-Γερμανίας-Ελβετίας, ρέει λίγο προς τα δυτικά και μετά στρίβει προς τον Βορρά για να εκβάλει μετά από 1.233 χλμ. στην Βόρεια Θάλασσα στην Ολλανδία. Αν και ο Ρήνος δεν διασχίζει την ίδια την Βαυαρία, (σχηματίζει το σύνορο του γειτονικού γερμανικού κρατιδίου της Βάδης-Βυρτεμβέργης με τη γαλλική Αλσατία), το υδάτινο σύστημά του αποτελεί κυρίαρχο γεωγραφικό στοιχείο για όλη την περιοχή. Πολλοί παραπόταμοι του Ρήνου, διασχίζουν την Βαυαρία.

Άλλα σημαντικά ποτάμια στην Βαυαρία είναι ο **Lech**, (ο Licus των Ρωμαίων) δεξιός παραπόταμος του Δούναβη, ιστορικό σύνορο Βαυαρίας-Σουηβίας. Επάνω στον Λεχ βρίσκεται το Αουγκσμπουργκ (η Ρωμαϊκή Αυγούστα). Στο

⁴ Τα όρη Τάτρα είναι η προέκταση των Καρπαθίων.

ιστορικό πεδίο μάχης του Λεχ (Lechfeld) νίκησε ο Οθων Α΄ τους Μαγυάρους το 955 μ.Χ.

Ο **Regen**, αριστερός παραπόταμος του Δούναβη, πηγάζει από την Βοημία (Τσεχία). Στην συμβολή με τον Δούναβη το Regensburg, (Η Ρωμαϊκή Castra Regina).

Ο **Isar**, (Ιστρος;) δεξιός παραπόταμος του Δούναβη, πηγάζει από το αυστριακό Τυρόλο, μπαίνει στην Βαυαρία, και χύνεται στον Δούναβη λίγο πριν αυτός μπει στην Αυστρία. Επάνω στον Ιζαρ βρίσκονται το Μόναχο (πρωτεύουσα της Άνω Βαυαρίας) και το Landshut (πρωτεύουσα της Κάτω).

Ο **Inn** (ο Oenus των Ρωμαίων). Πηγάζει από την Ελβετία, διασχίζει το αυστριακό Τυρόλο, περνάει από την τυρολέζικη πρωτεύουσα το Innsbruck (γέφυρα επί του Inn), μπαίνει στην Βαυαρία και συμβάλλει από δεξιά στον Δούναβη στο Passau πάνω στα αυστριακά σύνορα. Για τα τελευταία 60 χλμ. σχηματίζει το σύνορο Βαυαρίας-Αυστρίας.

Ο **Main**, (ο Moenus των Ρωμαίων) είναι ο μεγαλύτερος παραπόταμος του Ρήνου. Πηγάζει κοντά στα σύνορα της Τσεχίας, διασχίζει την ιστορική Φρανκονία ρέοντας δυτικά, περνάει από το Würzburg (πρωτεύουσα του νομού της Κάτω Φρανκονίας) μπαίνει στην Βάδη-Βυρτεμβέργη αφού για ένα διάστημα ορίζει το σύνορο με την Βαυαρία, μπαίνει στην Εσση περνάει από την Φραγκφούρτη (Frankfurt-am-Main⁵), και χύνεται στον Ρήνο απέναντι από το Mainz.

Τα υδάτινα συστήματα του Δούναβη και Ρήνου ήταν σε μεγάλο βαθμό πλωτά από την αρχαιότητα. Οι Ρωμαίοι χρησιμοποίησαν εντατικά και τα δύο ποτάμια για επικοινωνία και έλεγχο κατά μήκος των συνόρων. Αυτοί πρώτοι εξέτασαν την δυνατότητα σύνδεσης των δύο ποτάμιων οδών στην περιοχή των Άλπεων. Ο Καρλομάγνος, επίσης, εξέτασε την δυνατότητα ενός καναλιού από τον Ρήνο στον Δούναβη. Η πιο πρακτική σύνδεση θα ήταν μέσω του Μάιν προς τον Δούναβη. Τελικά το πρώτο κανάλι ανοίχτηκε το 1846 από τον βασιλιά Λουδοβίκο Α΄ της Βαυαρίας μεταξύ του Kelheim στον Δούναβη και της Bamberg στον Μάιν και ονομάστηκε **Ludwigskanal**. Στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο το Ludwigskanal βομβαρδίστηκε τόσο έντονα που η επιδιόρθωσή του κρίθηκε ασύμφορη. Αντικαταστάθηκε από το παράλληλο και πολύ μεγαλύτερο Europa-Kanal (Rhein-Main-Donau). Σήμερα χάρη σε αυτή την σύνδεση μπορεί ένα ποταμόπλοιο να ταξιδέψει από το Ρότερνταμ μέχρι τον Σουλινά.

Κλίμα

Το σχετικά μεγάλο υψόμετρο (το Μόναχο είναι στα 500 μ.) έχει σαν συνέπεια ψυχρό και υγρό ηπειρωτικό κλίμα με μεγάλη χιονόπτωση στα ορεινά, και άφθονες βροχοπτώσεις όλο τον χρόνο. Μέσα στις κοιλάδες του Δούναβη και των παραποτάμων του αλλά και στις προστατευμένες ορεινές κοιλάδες το κλίμα είναι γλυκύτερο. Στην Άνω Βαυαρία κατεβαίνει ένας ζεστός ξηρός αλπικός άνεμος ο **Föhn** από τα νότια, συνήθως την άνοιξη και φθινόπωρο. Οι

⁵ Φραγκφούρτη γερμανικά σημαίνει ο πόρος (το πέρασμα) των Φράγκων.

Βαυαροί κατηγορούν τον ζεστό άνεμο για όλα τα κακά, απο πονοκεφάλους μέχρι πολιτικές αλλαγές.

Στις κοιλάδες και στο οροπέδιο καλλιεργούνται σπορικά, λαχανικά και άμπελος ενώ στα αλπικά λιβάδια κυριαρχεί η κτηνοτροφία. Στις Άλπεις, από τον Μεσαίωνα, εξορυσσόταν ορυκτό αλάτι (βλ. Salzburg), καθώς και ορισμένες ποσότητες λιγνίτη.

Αλπικά Περάσματα

Στην οροσειρά των Άλπεων υπάρχουν πολλά περάσματα, αλλά ο πιο εύκολος δρόμος μεταξύ της κοιλάδας του Πάδου, στην Β. Ιταλία, και της κοιλάδας του Άνω Δούναβη είναι από την κοιλάδα του ποταμού Αδίγη. Από το Bolzano στον Άνω Αδίγη υπάρχουν δύο δυνατότητες. Το αλπικό πέρασμα **Reschenpass** (ιταλικά Passo di Resia) σε υψόμετρο 1507 μ., σήμερα στα σύνορα Ελβετίας-Αυστρίας-Ιταλίας ή το ανατολικότερο **Brennerpass** (ιταλ. Passo del Brennero) στα 1.370 μ⁶. στα σύνορα Αυστρίας-Ιταλίας. Και τα δύο περάσματα κατεβάζουν στην κοιλάδα του Inn στο αυστριακό Τυρόλο. Από εκεί, ο δρόμος ανεβαίνει ξανά και οδηγεί είτε δυτικά προς το πέρασμα του **Fernpass** (1.212 μ.) και από εκεί, μέσα στην Βαυαρία, στην κοιλάδα του Lech και το Augsburg, είτε βόρεια στο πέρασμα του **Mittenwald** (923μ.) και από εκεί στην κοιλάδα του Isar και το Μόναχο. Τα περάσματα αυτά είναι συνήθως ανοιχτά και τον χειμώνα. Σήμερα, η περισσότερη κυκλοφορία περνάει από το Brenner με τον ευρωπαϊκό αυτοκινητόδρομο E45 (Ρώμη, Bologna, Verona, Innsbruck, Μόναχο, Νυρεμβέργη). Από το Brenner πέρασε και η πρώτη σιδηροδρομική γραμμή, το 1867, και μέχρι σήμερα η μόνη που διασχίζει τις Άλπεις χωρίς τούννελ.

Ταυτότητα

Μέσα στον γερμανικό κόσμο η Βαυαρία παρουσιάζει μια σημαντική πολιτιστική ιδιομορφία και οι Βαυαροί έχουν πλήρη συνείδηση αυτής. Θεωρούν ότι η ιστορία, οι παραδόσεις, οι συμπεριφορές και η κουλτούρα τους τους διαφοροποιούν από τους λοιπούς Γερμανούς. Ένα βασικό στοιχείο αυτής της ιδιαιτερότητας αποτελεί ιστορικά η κυρίαρχη **Ρωμαιοκαθολική πίστη** και ο **κοινωνικός συντηρητισμός** των Βαυαρών. Αυτή η συνείδηση όμως δεν επεκτείνεται και στους πληθυσμούς των νομών της Φρανκονίας και Σουηβίας, οι οποίοι είναι ανάμικτοι με Προτεστάντες και οι οποίοι, αν και ανήκουν επί δύο αιώνες στο Βαυαρικό κράτος, συνήθως δεν αποκαλούν εαυτούς Βαυαρούς.

ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Ανθρώπινη Παρουσία

Οι πρώτοι ανατομικά σύγχρονοι άνθρωποι φθάνουν από την Αφρική γύρω στο 50000 π.Χ. και μέχρι το τέλος των Παγετώνων (12500 π.Χ.) έχουν αποικίσει την Ευρώπη, εκτοπίζοντας και εξαφανίζοντας τους Neanderthal. Κατασκευάζουν σύνθετα εργαλεία από πέτρα, κόκκαλα και ξύλο, βελόνα και

⁶ Για σύγκριση το πέρασμα της Κατάρας στο Μέτσοβο είναι στα 1.746 μ.

ραφή (άρα και ρούχα, άρα και επιβίωση σε ψυχρότερα κλίματα), σχοινί, δίχτυα (ψάρεμα), τόξα / βέλη, και ακόντια (άρα και δυνατότητα κυνηγιού επικίνδυνων θηραμάτων), αναπαραστατική τέχνη, και μουσική (όργανα). Με την άνοδο της θερμοκρασίας τα μεγάλα θηράματα της εποχής των Πάγων (μαμούθ, βίσωνες, τάρανδοι κλπ.) υποχωρούν προς τα βόρεια και οι Παλαιολιθικοί κυνηγοί τα ακολουθούν αποσυρόμενοι στις βόρειες εσχατιές της Ευρασίας.

Γύρω στο 4000 π.Χ., φυλές της γλωσσικής ομοεθνίας των **Ινδοευρωπαϊών** εξαπλώνονται στην κεντρική Ευρώπη βόρεια των Άλπεων, όπου και εγκαθίστανται ανάμεσα σε προϋπάρχοντες πληθυσμούς Παλαιολιθικών κυνηγών και Νεολιθικών αγροτών. Κατά το 2000 π.Χ., οι Ινδοευρωπαίοι αρχίζουν να διαχωρίζονται σε διάφορες υπο-ομάδες, με κυριότερες τους Χιττίτες, τους Κέλτο-Ιταλούς, τους Σλάβο-Βαλτικούς, τους Θράκες και τους Άριους. Στην Βαλκανική από τους Κέλτο-Ιταλούς θα αποσχισθούν οι Ιλλυριοί ενώ οι Έλληνες θα αποσχισθούν από τους Θράκες και θα δημιουργήσουν δική τους ταυτότητα στο οικοσύστημα του αρχιπελάγους του Αιγαίου. Με ανάλογο τρόπο, μια ομάδα των Σλαβο-Βαλτικών θα εγκατασταθεί στο Σκανδιναβικό Αρχιπέλαγος και στις γύρω ακτές και σε αυτό το οικοσύστημα, αναμιγνυόμενοι με γηγενείς Παλαιολιθικούς πληθυσμούς, θα δημιουργήσουν την δική τους ταυτότητα και θα εξελιχθούν στη **Γερμανική** ομοεθνία.

Οι γερμανικοί λαοί είναι πιθανόν να κληρονόμησαν από τους προ-Ινδοευρωπαϊκούς Παλαιολιθικούς κυνηγούς της Σκανδιναβίας τα κυρίαρχα ανατομικά χαρακτηριστικά τους, όπως την μεγαλόσωμη διάπλαση, τα ανοιχτά χρώματα στην επιδερμίδα, στα μαλλιά και στα μάτια.

Η Ρωμαϊκή επέκταση

Στις αρχές του 4^{ου} π.Χ. αιώνα, την εποχή που οι Ρωμαίοι ενώνουν τις πόλεις του Λατίου κάτω από την εξουσία τους, ολόκληρη η Κεντρική Ευρώπη βόρεια των Άλπεων, από τον Λίγηρα μέχρι τον μέσο Δούναβη, κατοικείται από φυλές της Κελτικής ομοεθνίας. Την εποχή αυτή, ο Κελτικός κόσμος βρίσκεται στην φάση που οι ιστορικοί ονομάζουν **La Tène**.⁷ Είναι άριστοι σιδηρουργοί, δημιουργούν αφηρημένη διακοσμητική τέχνη και έχουν πυκνές επαφές με τον Μεσογειακό κόσμο. Οι Κέλτες (ή Γαλάτες στις ελληνικές πηγές) τον 4^ο αιώνα περνούν τις Άλπεις, εκτοπίζουν τους γηγενείς Ετρούσκους⁸ και αποικίζουν την κοιλάδα του Πάδου στην βόρεια Ιταλία. Λόγω των Κελτών, οι Ρωμαίοι θα ονομάσουν την περιοχή αυτή *Εντεύθεν των Άλπεων Γαλατία*, (*Gallia Cisalpina*) με νότιο σύνορο τον ποταμό Ρουβίκωνα⁹. Στην διάρκεια των Καρχηδονιακών Πολέμων του 3^{ου} π.Χ. αιώνα, η Ρωμαϊκή Δημοκρατία θα κατακτήσει όλη την κοιλάδα του Πάδου μέχρι τις Άλπεις.

Οι Άλπεις θα παραμείνουν το βόρειο σύνορο της ρωμαϊκής επικράτειας για τους επόμενους δύο αιώνες, όσο η Ρώμη θα κατακτά τον ελληνικό και

⁷ Από την τοποθεσία στην Λίμνη της Γενεύης (Λεμάν) όπου βρέθηκαν τα πρώτα δείγματα.

⁸ Οι Ετρούσκοι είναι οι μόνοι γνωστοί κάτοικοι της Ιταλικής Χερσονήσου που δεν ήταν Ινδοευρωπαίοι.

⁹ Λίγο βόρεια του Ρίμινι.

ελληνιστικό κόσμο στην Ανατολική Μεσόγειο. Στα μέσα του 1^{ου} π.Χ. αιώνα, ο νεαρός φιλόδοξος πατρικίος **Ιούλιος Καίσαρ**, επιδιώκοντας να ισοσταθμίσει τις νίκες του αντίζηλου του Πομπήϊου στην Ανατολή, εκστρατεύει για να κυριεύσει την Δύση, υποτάσσει τις κελτικές φυλές, κατακτά την εκείθεν των Άλπεων Γαλατία (Gallia Transalpina, σημερινή Γαλλία) και μετατοπίζει το ρωμαϊκό σύνορο στον Ρήνο. Ο διάδοχός του Καίσαρα **Οκταβιανός (Αύγουστος)**, μετά την νίκη του κατά του Αντώνιου και της Κλεοπάτρας (31 π.Χ.), στρέφει κι αυτός την προσοχή του στα βόρεια. Οι λεγεώνες του, κάτω από την ηγεσία του στρατηγού Τιβέριου¹⁰, διασχίζουν τις Άλπεις και υποτάσσουν τις αλπικές φυλές. Το **15 π.Χ.**, ο **Τιβέριος** ανακαλύπτει τις πηγές του Δούναβη. **Μεταξύ 14-8 π.Χ.**, οι Ρωμαίοι κατακτούν όλες τις χώρες νότια του μεγάλου ποταμού, μέχρι τις εκβολές του στην Μαύρη Θάλασσα. Η **γραμμή του Δούναβη** θα αποτελέσει το ρωμαϊκό σύνορο στην Ευρώπη για τα επόμενα τετρακόσια χρόνια στην Δύση και για τα επόμενα χίλια διακόσια χρόνια στην Ανατολή.

Οι επιτυχίες αυτές κάνουν τους Ρωμαίους να στρέψουν την προσοχή τους και στην χώρα ανατολικά του Ρήνου μέχρι τον Έλβα. Με την κατάκτησή αυτή και ενδεχομένως και της Βοημίας, το ρωμαϊκό σύνορο θα συντομευόταν σημαντικά, ευθυγραμμιζόμενο στην γραμμή Έλβα-Καρπαθίων-Δούναβη. Έτσι, **το 12 π.Χ.** οι λεγεώνες του Αυγούστου κάτω από την ηγεσία του μικρού αδελφού του Τιβέριου, Δρούζου¹¹, διαβαίνουν τον κάτω Ρήνο για την κατάκτηση της Γερμανίας.

Η ρωμαϊκή επέκταση προς τα βόρεια συμπίπτει, όμως, χρονικά με μια ταυτόχρονη **γερμανική επέκταση προς τα νότια**. Γερμανικές φυλές από τα βαλτικά παράλια εισβάλλουν στις χώρες των Κελτών και φθάνουν μέχρι την Βοημία και Μοραβία. Μια γερμανική φυλή, που θα την ξαναβρίσκουμε συχνά, **οι Γότθοι**, μεταναστεύει από την κοιτίδα της στην νότια Σουηδία (νησί Gotland=χώρα των Γότθων) στην απέναντι νότια ακτή της Βαλτικής και απο εκεί εισδύει στην ενδοχώρα. Έτσι, **αρχίζει μια τεράστια μετακίνηση λαών** που θα αλλάξει τελείως τον ευρωπαϊκό χάρτη, θα εξαφανίσει την κελτική παρουσία, εκτός από μικρούς θύλακες στα απώτατα δυτικά¹², και θα φέρει γερμανόφωνους πληθυσμούς μέχρι την Μαύρη Θάλασσα, τον Βόλγα, τα Βρετανικά νησιά, την Ιβηρική Χερσόνησο και την Βόρειο Αφρική. Στην πορεία της αυτή η μεγάλη μετανάστευση λαών (Völkerwanderung) θα παίξει καθοριστικό ρόλο στην κατάρρευση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας στην Δύση.

Όταν οι λεγεώνες του Οκταβιανού εκστρατεύουν ανατολικά του Ρήνου, βρίσκουν απέναντί τους μικτούς πληθυσμούς από Κέλτες και Γερμανούς, με κυρίαρχη την γερμανική παρουσία στον Βορρά. Οι Ρωμαίοι, ονομάζουν **Germania** την χώρα γύρω και πέρα από τον Ρήνο, αν και στην περιοχή της Βαυαρίας η τοπική φυλή, οι Vindelicii, θα μιλούσαν μάλλον κελτικές γλώσσες.

¹⁰ Tiberius Julius Caesar Augustus, θετός γιός του Οκταβιανού, και μετέπειτα διάδοχός του και δεύτερος αυτοκράτορας (14-37 μ.Χ.)

¹¹ Nero Claudius Drusus Germanicus

¹² Σκωτία, Ουαλλία (λατ. Gallia), Ιρλανδία, Βρετάννη (Δ. Γαλλία) και Galicia (ΒΔ Ισπανία). Σε αυτές τις περιοχές η ρωμαϊκή παρουσία λειτούργησε σαν προστασία των κελτικών λαών από την γερμανική πλημμυρίδα.

Ο Τίτος Λίβιος (59 π.Χ.-17 μ.Χ.) αναφέρει ότι οι κάτοικοι πέρα από τις Άλπεις συγγένευαν με τους Ετρούσκους.

Για τον ανεφοδιασμό της εκστρατείας, ιδρύονται νέα στρατόπεδα επάνω στον Ρήνο. Πιο γνωστά: το Moguntiacum (η Μαγεντία γερμ. Mainz) και η Colonia Agrippina (η σημερινή Κολωνία γερμ. Köln). Μέχρι το 9 π.Χ., ο Δρούζος φθάνει στον Ελβα, ενώ ο Τιβέριος από τα νότια ετοιμάζει εισβολή από δύο διευθύνσεις για την κατάκτηση του υψιπέδου της Βοημίας. Ο Τιβέριος τελικά ανακαλείται στα Βαλκάνια και η εισβολή της Βοημίας δεν θα γίνει ποτέ. Ο Δρούζος θα σκοτωθεί πέφτοντας από το άλογό του και ο νέος Ρωμαίος έπαρχος Βάρος¹³, που διατάσσεται να ειρηνεύσει την Γερμανία, το 9 μ.Χ. πέφτει σε ενέδρα στο Τευτοβούργιο Δάσος¹⁴, όπου ολόκληρο το στράτευμά του αποτελούμενο από τρεις λεγεώνες¹⁵ εξολοθρεύεται. Ο Αύγουστος θρηνεί για τις χαμένες λεγεώνες του και διατάσσει την επιστροφή στο σύνορο του Ρήνου. Έτσι, μόνον οι χώρες νότια του Δούναβη και δυτικά του Ρήνου θα βιώσουν την ρωμαϊκή κυριαρχία και μαζί της τον κλασικό ελληνορωμαϊκό πολιτισμό.

Οι επόμενοι αυτοκράτορες οργανώνουν τις νέες επαρχίες κατά το ρωμαϊκό διοικητικό σύστημα. **Το τμήμα της Βουαρίας** νότια του Δούναβη μαζί με την Ελβετία και το αυστριακό Τυρόλο αποτέλεσαν τις ρωμαϊκές επαρχίες **Raetia** και **Vindelicia**, ενώ η γειτονική Αυστρία θα αποτελέσει την επαρχία του Noricum. Τα ρωμαϊκά στρατόπεδα εξελίσσονται σε πόλεις, όπως η **Augusta Vindelicorum** (σήμερα Augsburg)¹⁶ επάνω στον Lech και η **Castra Regina** (η μεσαιωνική Ratisbon σήμερα Regensburg, επάνω στην συμβολή του Regen με τον Δούναβη και έδρα Λεγεώνας).

Ο **Κλαύδιος** (41-54 μ.Χ.) ο μεγάλος κατασκευαστής έργων, ασχολήθηκε εντατικά με την οδική σύνδεση των υπεραλπικών επαρχιών. Σημαντικό έργο του η ρωμαϊκή οδός **Via Claudia Augusta** που συνέδεσε τον Δούναβη με την κοιλάδα του Πάδου, περνώντας από το αλπικό πέρασμα **Reschenpass**. Αρχικά ήταν μονοπάτι μόνο για ημιόνους, αλλά το 47 μ.Χ. βελτιώθηκε για κυκλοφορία τροχοφόρων. Ξεκινούσε από την Βερόνα και ανέβαινε την κοιλάδα του Αδίγη, περνούσε από το Trentinum (σήμε. Trento), από το Bauzanum (σήμερα Bolzano) και μετά το Reschen κατέβαινε την κοιλάδα του ποταμού Oenus (Inn στο Τυρόλο), ανέβαινε το δεύτερο αλπικό πέρασμα Fern Pass, κατέβαινε την κοιλάδα του ποταμού Licus (Lech) και κατέληγε στην Augusta Vindelicorum (Augsburg). Τον 2^ο μ.Χ. αιώνα, διανοίχθηκε σε αμαξιτή οδό και το ανατολικότερο **Brennerpass**. Ήταν κι αυτό αρχαίο μονοπάτι που μέσω της Veldidena (Innsbruck) και του Fern κατέληγε πάλι στην Augusta Vindelicorum. Οι ρωμαϊκές οδοί πέρα από την προφανή στρατιωτική σημασία, τόνωσαν και το υπεραλπικό εμπόριο. Η οικονομία της επαρχίας βασιζόταν στην κτηνοτροφία βοοειδών στα εύφορα αλπικά λιβάδια και στην

¹³ Publius Quintilius Varus, συγγενής του Αυγούστου.

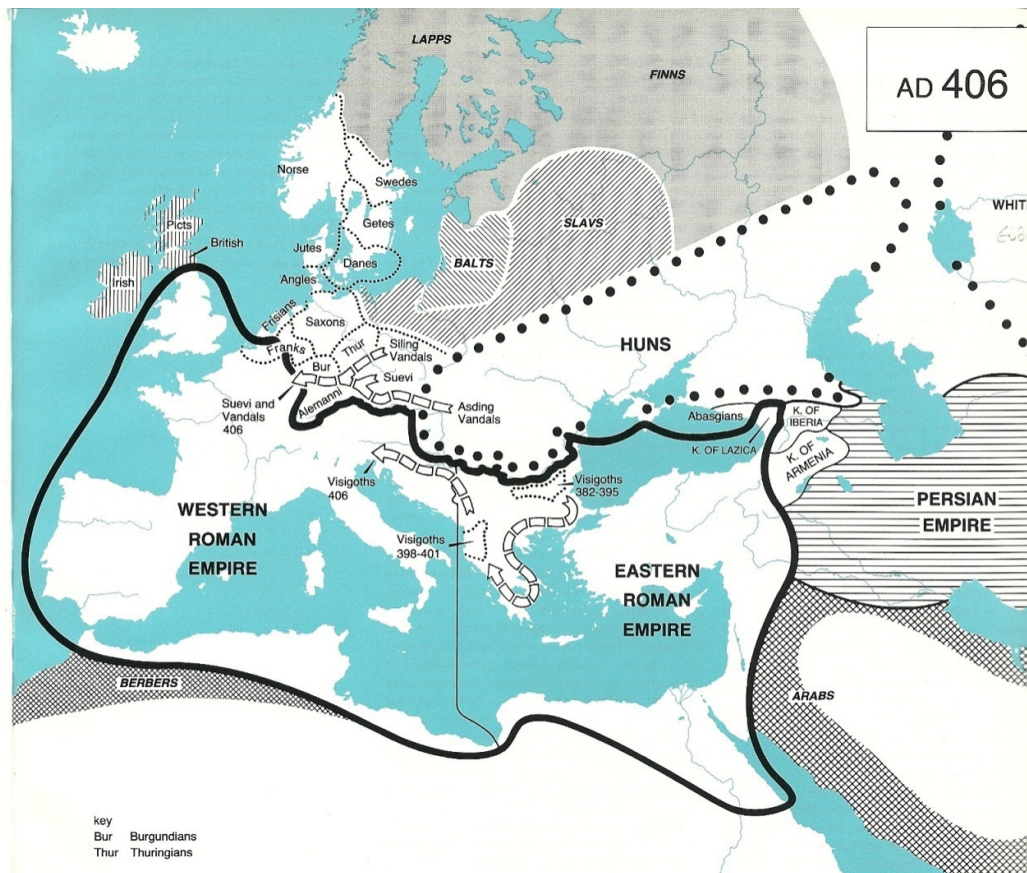
¹⁴ Κοντά στο Osnabrück της Κάτω Σαξωνίας.

¹⁵ Τις λεγεώνες XVII, XVIII και XIX, με συνολική δύναμη περίπου 20.000. Οι λεγεώνες αυτές μετά την καταστροφή τους δεν επανασυστάθηκαν ποτέ και οι αριθμοί τους έμειναν κενοί.

¹⁶ Στα τέλη του 1^{ου} μ.Χ. αιώνα η Vindelicia ενσωματώθηκε στην Raetia με την Augusta πρωτεύουσα της ενωμένης επαρχίας.

εκμετάλλευση προϊόντων του δάσους. Εξαγωγικά προϊόντα: τυρί, δέρματα, μέλι, κεριά, ρετσίνα, πίσσα.

Το 83μ.Χ., ο αυτοκράτορας Δομιτιανός επιχειρεί να εξαλείψει την μεγάλη καμπύλη που σχηματίζουν ο άνω Ρήνος με τον άνω Δούναβη και έτσι να βραχύνει το σύνορο. Κατακτά, λοιπόν, την περιοχή από το Mainz στον Ρήνο μέχρι το Regensburg στον Δούναβη και οχυρώνει την γραμμή αυτή σαν **Limes Germanicus** (γερμανικό σύνορο).

Το ρωμαϊκό σύνορο στον Ρήνο και Δούναβη λίγο πριν από την κατάρρευση της Δύσης
Πηγή: Colin Mc Evedy, *The New Penguin Atlas of Medieval History*, Penguin Books, London, 1992, σελ. 13

Η Ρωμαϊκή απόσυρση - Ο Εκχριστιανισμός

Ήδη από τον 2^ο μ.Χ. αιώνα, οι μεγάλες μετακινήσεις των γερμανικών λαών θα αρχίσουν να πιέζουν το ρωμαϊκό σύνορο. Οι **Αλαμάννοι**¹⁷ θα είναι η πρώτη γερμανική ομάδα φυλών που θα εγκατασταθεί στα νοτιοδυτικά. Οι **Φράγκοι** θα ακολουθήσουν τον 3^ο αιώνα και τελικά θα εγκατασταθούν και στις δύο όχθες του Ρήνου για να δώσουν το όνομά τους στην σημερινή Γαλλία αλλά και στην γερμανική Φρανκονία.

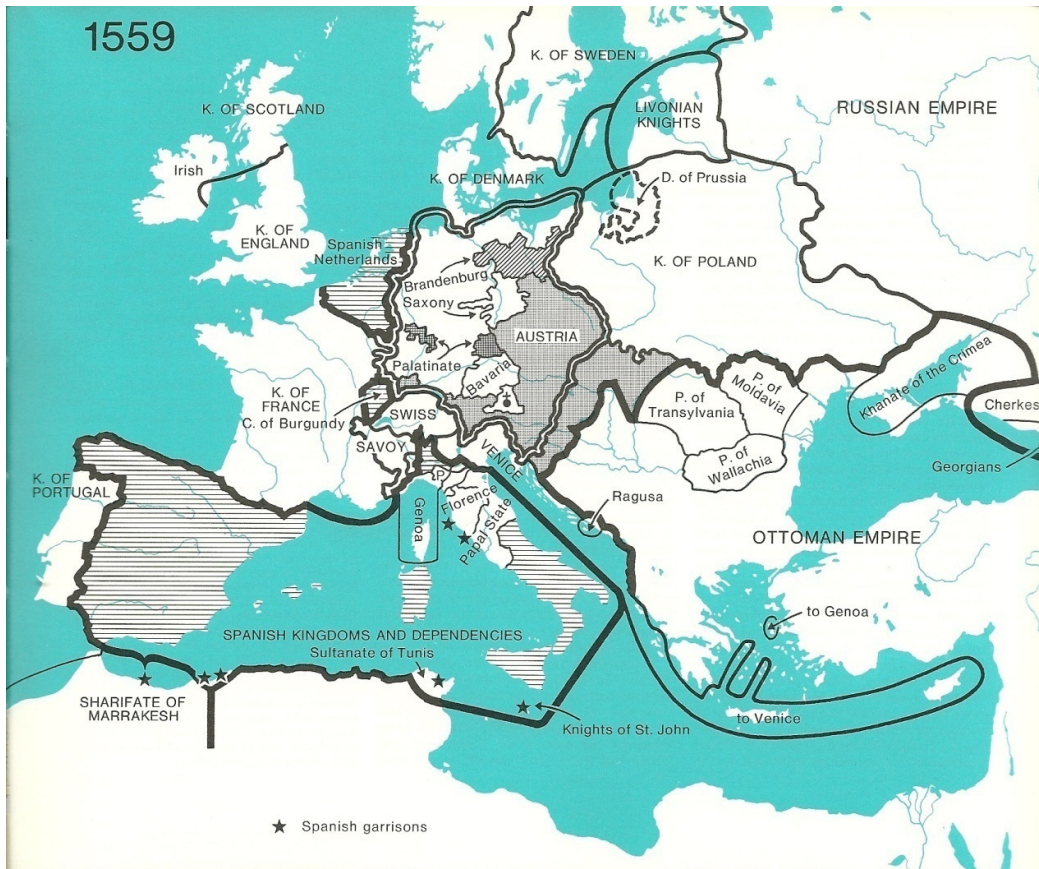
Το ρωμαϊκό σύνορο θα καταρρεύσει ολοκληρωτικά τον 5^ο μ.Χ. αιώνα, όταν γερμανικές φυλές προερχόμενες από τα ανατολικά θα κατακλύσουν το δυτικό ρωμαϊκό κράτος. Η φυλή των **Βαυαρών** εικάζεται ότι προέρχεται από ανάμιξη τοπικών εκλατινισμένων Κελτών με τους νεοαφιχθέντες ανατολικούς γερμανόφωνους εισβολείς. Το όνομα «Βαυαροί» (αρχαία γερμανικά Baiuwaren) μπορεί να σχετίζεται με το «άνθρωποι από την Βαία; ίσως την Βοημία». **Το 555, ιδρύεται το πρώτο Βαυαρικό δουκάτο**, το οποίο κατά διαστήματα ήταν υποτελές στους Μεροβίγγιους (Φράγκους) βασιλείς στα βορειοδυτικά. **Στις αρχές του 8^{ου} αιώνα, ο Χριστιανισμός** εδραιώνεται στην Βαυαρία από την ιεραποστολική μορφή του **Αγίου Βονιφάτιου** (περ.680-755), του «Αποστόλου των Γερμανών». Ο Άγιος Βονιφάτιος κι άλλοι ιεραπόστολοι φθάνουν στις γερμανικές χώρες από την νεοφώτιστη Σαξωνική Αγγλία. **Στα 738**, ο Βονιφάτιος ιδρύει τις πρώτες επισκοπές στο Ρέγκενσμπουργκ, Πάσσαου, Φράϊσινγκ και Σάλτσμπουργκ καθώς και τα πρώτα μοναστήρια και ο ίδιος ορίζεται πρώτος Αρχιεπίσκοπος της Μαγεντίας, πριν μαρτυρήσει σε αποστολή που είχε ως στόχο τον εκχριστιανισμό των Ολλανδών. **Η εκκλησιαστική οργάνωση** παίζει σημαντικό ρόλο στην κρατική οργάνωση του Φραγκικού βασιλείου. **Το 788**, το δουκάτο της Βαυαρίας ενσωματώνεται στο μεγάλο Φραγκικό κράτος του Καρλομάγνου. Η δυναστεία του Καρλομάγνου θα βασιλεύσει μέχρι το 888.

¹⁷ Από τους Αλαμάννους θα πάρουν την ονομασία τους όλοι οι Γερμανοί στις περισσότερες λατινικές γλώσσες.

Το Δουκάτο της Βαυαρίας σαν τμήμα του Φραγκικού Βασιλείου την περίοδο του εκχριστιανισμού των Γερμανών τον 8^ο αιώνα

Πηγή: Colin Mc Evedy, *The New Penguin Atlas of Medieval History*, Penguin Books, London, 1992, σελ. 37

Το Δουκάτο της Βαυαρίας μέσα στην Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία του Γερμανικού Έθνους την περίοδο της Μεταρρύθμισης, τον 16^ο αιώνα.

Πηγή: Colin Mc Evedy, *The Penguin Atlas of Modern History*, Penguin Books, London, 1972, σελ. 33

Η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία - Οι Βίττελσπαχ στην Βαυαρία

Το 955, ο Σάξωνας βασιλιάς **Όθων Α΄ ο Μέγας** (912-973) νικά τους Μαγνάρους στην μάχη του Lechfeld, κοντά στο Augsburg της Βαυαρίας, φέρνοντας το τέλος των ουγγρικών επιδρομών στην δυτική Ευρώπη. Το 962, ο πάπας θα στέψει τον Όθωνα (πεθερό της δικής μας Θεοφανούς) αυτοκράτορα της **Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας**. Η εξουσία του αυτοκράτορα είναι πολύ χαλαρή και βασικός ενοποιητικός θεσμός στις γερμανικές χώρες, όπως και σε όλη την Δύση, είναι η Εκκλησία της Ρώμης. Το **1158**, ο Βαυαρός δούκας Ερρίκος ο Λέων (Heinrich der Löwe) **ιδρύει το Μόναχο** πάνω στον Isar, σε μια θέση όπου υπήρχε μοναστήρι Βενεδικτίνων μοναχών. Το όνομα προέρχεται από την γερμανική λέξη München=μοναχοί. Το **1180**, ο αυτοκράτορας Φρειδερίκος Α΄ Μπαρμπάροσσα, διορίζει τον πιστό του ακόλουθο **Otto von Wittelsbach** (1117-1183) τον «Κοκκινομάλλη» (Rotkopf),

δούκα της Βαυαρίας. **Η δυναστεία των Βίττελσπαχ θα κυβερνήσει την Βαυαρία μέχρι το 1918.**

Το 1214, οι Βίττελσπαχ προσθέτουν στα εδάφη τους την πλούσια επαρχία του Παλατινάτου (Pfalz) στην δυτική όχθη του Ρήνου, αυξάνοντας σημαντικά την δύναμή τους. Η νέα επαρχία δεν έχει γεωγραφική συνέχεια με την Βαυαρία κι έτσι, το 1255, η δυναστεία διασπάται σε δύο κλάδους: τους Βίττελσπαχ της Βαυαρίας και τους Βίττελσπαχ του Παλατινάτου. Με την θεσμοθέτηση του τρόπου εκλογής του αυτοκράτορα¹⁸ ο ηγεμόνας Βίττελσπαχ του Παλατινάτου εξασφαλίζει μόνιμο και κληρονομικό εκλεκτορικό δικαίωμα. Η νέα ισχύς της δυναστείας κορυφώνεται το 1328 με την άνοδο στον αυτοκρατορικό θρόνο του πρώτου Βίττελσπαχ, του Λουδοβίκου Δ΄ της Βαυαρίας (1282-1347). Το Μόναχο ευημερεί ως κέντρο της διακίνησης του ορυκτού άλατος των Άλπεων (από το Σάλτσμπουργκ κλπ.), αλλά το 1349 πλήττεται σκληρά από την επιδημία της Μαύρης Πανώλης που θα διαρκέσει με διαλλείματα επί 150 χρόνια.

Η Μεταρρύθμιση - Ο Θρησκευτικός Διχασμός

Το 1517, αρχίζει το μεγάλο κίνημα αντίδρασης απέναντι στην Εκκλησία της Ρώμης με το αίτημα για **Μεταρρύθμιση του Μαρτίνου Λούθηρου**, που θα συνταράξει την δυτική Ευρώπη και θα διχάσει τον γερμανικό κόσμο.

Το Προτεσταντικό κίνημα θα έχει σημαντική επιρροή στην Φρανκονία και την Σουηβία αλλά **όχι στην Βαυαρία που θα μείνει πιστή στον Καθολικισμό**. Στον **Τριακονταετή Πόλεμο (1618-1648)**, τα γερμανικά κράτη θα χωριστούν σε δύο στρατόπεδα: αφ' ενός οι αυτοκρατορικοί που, σε γενικές γραμμές, συντάσσονται με τον Καθολικισμό κι αφ' ετέρου οι τοπικοί ηγεμόνες, που εν γένει υποστηρίζουν τον Προτεσταντισμό. Στον τρομερό αυτό πόλεμο, που θα σαρώσει τις γερμανικές χώρες, ο δούκας Μαξιμιλιανός Α΄ της Βαυαρίας (βασιλεύει 1598-1651) θα υποστηρίξει σταθερά τον αυτοκράτορα Φερδινάνδο Β΄ των Αψβούργων και τον Καθολικισμό. Στο 1623, διαρκούντος του 30ετούς Πολέμου, ο Εκλέκτορας του Παλατινάτου γίνεται Προτεστάντης και έτσι ο Αψβούργος αυτοκράτορας αφαιρεί τον εκλεκτορικό τίτλο και τον μεταβιβάζει στον άλλο κλάδο της δυναστείας Βίττελσπαχ, αυτόν της Βαυαρίας. Ο **Μαξιμιλιανός Α΄** θα είναι ο πρώτος **εκλέκτορας** (γερμ. Kurfürst-λατ. Elector) της Βαυαρίας. Επίσης, στον 30ετή Πόλεμο κατακτά το Ανω Παλατινάτο (Oberpfalz με πρωτεύουσα το Regensburg) από τον Προτεστάντη συγγενή, για να αποτελέσει μέχρι σήμερα μέρος της Βαυαρίας.

Οι Βίττελσπαχ παραμένουν σταθεροί σύμμαχοι των Αψβούργων για τον υπόλοιπο 17^ο αιώνα. Ο Δούκας **Μαξιμιλιανός Β΄ Εμμανουήλ** της Βαυαρίας (βασιλεύει 1679-1726) προστρέχει στους Αψβούργους όταν αρχίζει η μεγάλη

¹⁸ Στα τέλη του 13^{ου} αιώνα θεσμοθετήθηκε η εκλογή του αυτοκράτορα να γίνεται από ένα «κολλέγιο εκλεκτόρων» που αποτελείτο από τους αρχιεπισκόπους Μαγεντίας (Mainz), Τρεβήρων (Trier) και Κολωνίας και από τους κοσμικούς ηγεμόνες της Βοημίας, Βραδεμβούργου, Σαξονίας και Παλατινάτου.

οθωμανική επίθεση του Καρά Μουσταφά, με την δεύτερη πολιορκία της Βιέννης το **1683**. Είναι επικεφαλής του χριστιανικού στρατού που θα καταλάβει το Βελιγράδι το 1688¹⁹ και θα στείλει λάφυρα και Μουσουλμάνους αιχμαλώτους στο Μόναχο. Αλλά καθώς δεν εισπράττει τις ανταμοιβές που ανέμενε, αλλάζει στρατόπεδο και συμμαχεί με τη Γαλλία εναντίον των Αυστριακών στον πόλεμο της Ισπανικής Διαδοχής (1701-1714). Λάθος επιλογή. Ο νέος ικανός στρατηγός των Αψβούργων, ο Πρίγκηπας Ευγένιος της Σαβοΐας, στα 1704 συντριβεί τους Γαλλο-Βαυαρούς στην αποφασιστική μάχη του Blenheim²⁰ στην Βαυαρία. Η Βαυαρία θα περάσει τα επόμενα δέκα χρόνια κάτω από αυστριακή κατοχή, και θα υποστεί σημαντική αφαίμαξη πόρων και μείωση της δύναμης και του κύρους της. Ο γιός του Μαξιμιλιανού, ο **Karl Albrecht** (βασιλεύει 1726-1745) διψάει για εκδίκηση. Έτσι, όταν η δυναστεία των Αψβούργων αντιμετωπίζει, το 1740, το πρόβλημα της θηλυκής διαδοχής της **Μαρίας Θηρεσίας**²¹, ο Karl Albrecht με την υποστήριξη Γαλλίας και Πρωσσίας ανέρχεται στον αυτοκρατορικό θρόνο ως **Κάρολος Ζ΄** (1742-45). Μοναδικό διάλειμμα από την αδιάκοπη συνέχεια των Αψβούργων και ο μοναδικός Βίττελσπαχ αυτοκράτορας μετά τον 15^ο αιώνα. Αλλά και πάλι η δόξα δεν θα κρατήσει πολύ. Οι Αυστριακοί καταλαμβάνουν ξανά την Βαυαρία και αναγκάζουν τον διάδοχο του Κάρολου, **Μαξιμιλιανό Γ΄ Ιωσήφ** (βασιλεύει 1745-1777) να απαρνηθεί για πάντα κάθε διεκδίκηση στον αυτοκρατορικό τίτλο.

Όταν το 1777, ο Μαξιμιλιανός πεθαίνει χωρίς απογόνους, ο δυναστικός κλάδος της Βαυαρίας εκλείπει. Το στέμμα διεκδικούν οι συγγενείς Βίττελσπαχ του Παλατινάτου αλλά και οι ισχυροί και γειτονικοί Αψβούργοι. Η Πρωσσία και η Σαξωνία αντιδρούν στην ένωση της Βαυαρίας με την Αυστρία. Έτσι, θα κηρυχθεί ο **Πόλεμος της Βαυαρικής Διαδοχής (1778-79)**, ένας πόλεμος-οπερέττα, εφόσον δεν έγινε ούτε μία μάχη. Με την διαμεσολάβηση Γαλλίας και Ρωσίας αναλαμβάνει ο κλάδος των Βίττελσπαχ του Παλατινάτου και την Βαυαρία και επανενώνει τα δύο κρατίδια μετά από πέντε αιώνες.

Διαφωτισμός - Γαλλική Επανάσταση - Ναπολέον

Η περίοδος της Γαλλικής Επανάστασης και του Ναπολέοντα ήταν καθοριστική για την ιστορία της Βαυαρίας. Κυρίαρχη μορφή αυτήν την περίοδο θα είναι ο **Maximilian von Montgelas**, πρωθυπουργός και ουσιαστικός κυβερνήτης της Βαυαρίας από το 1779 έως το 1817. Γιός μιας οικογένειας μικροευγενών από την Σαβοΐα, που είχαν μπει στην υπηρεσία της Βαυαρίας, μιλούσε γαλλικά σαν μητρική γλώσσα. Στις σπουδές του στο Νανσύ και το Ίνγκολστατ συνδέθηκε με την εταιρεία των «Ιλουμινάττι», μια αντικληρικαλική ομάδα με σκοπό την προώθηση των αρχών του Διαφωτισμού. Αρχικά μπήκε στην υπηρεσία των

¹⁹ Οι Οθωμανοί θα το ανακαταλάβουν το 1690.

²⁰ Σήμερα Blindheim, κοντά στο [Höchstädt](#) στην Ανω Βαυαρία, πάνω στον Δούναβη.

²¹ Μοναδική διάδοχος των Αψβούργων η Μαρία Θηρεσία (β. 1740-1780) δεν αναγνωρίστηκε από πολλούς εχθρούς της Αυστρίας (Γαλλία, Πρωσσία, Βαυαρία), Επίσης σαν γυναίκα δεν μπορούσε να ανακηρυχθεί Αυτοκράτωρ της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Έτσι ξέσπασε ο Πόλεμος της Αυστριακής Διαδοχής (1740-48).

Βίτελσμπαχ του Παλατινάτου κι όταν ο διάδοχός εκεί κληρονόμησε και την Βαυαρία τον πήρε μαζί του στο Μόναχο. Ο νέος εκλέκτωρ **Μαξιμιλιανός Δ΄ Ιωσήφ** (βασιλεύει 1799-1825) τον έκανε βασικό σύμβουλό του και πρωθυπουργό.

Στους πολέμους που ακολουθούν τη Γαλλική Επανάσταση, **η Βαυαρία γίνεται πεδίο μάχης** των αντιμαχομένων Γάλλων από την μία και Αυστριακών και Πρώσων από την άλλη. Μετά τις εντυπωσιακές νίκες του Ναπολέοντα επί των Αυστριακών στην Ιταλία, ο Montgelas διαπραγματεύεται επιδέξια (μερικοί θα πουν και κυνικά) την πρόσδεση της Βαυαρίας στη Γαλλική Συμμαχία. Ακολουθώντας τις πολιτικές της Επαναστατικής Γαλλίας, εφαρμόζει την φορολόγηση και ενίοτε την κρατικοποίηση των κτημάτων της Καθολικής Εκκλησίας, των μοναστηριών, των ανεξάρτητων επισκοπών και των συντεχνιακών πόλεων. Μέχρι το 1808, ολοκληρώνει ένα υποδειγματικό κτηματολόγιο για όλη την Βαυαρία. Εγκαινιάζει επίσης υποχρεωτική γενική λαϊκή εκπαίδευση και υποχρεωτική στρατιωτική θητεία κατά τα γαλλικά πρότυπα. Καταργεί τα διάφορα συμβούλια και εισάγει κεντρική κυβέρνηση με θεματικά υπουργεία. Συντάσσει έναν δημοσιούπαλληλικό κανονισμό (Dienstpragmatik) που αργότερα θα υιοθετηθεί από όλη τη Γερμανία. Εισάγει νέο, πιο ανθρωπιστικό, ποινικό κώδικα που καταργεί τα βασανιστήρια. Για πρώτη φορά παρέχονται πλήρη πολιτικά δικαιώματα στους Προτεστάντες²² και μια στοιχειώδης νομική κάλυψη (χωρίς όμως πολιτικά δικαιώματα) στους Εβραίους. Με όλα αυτά ενισχύεται η κεντρική εξουσία και προωθείται ο εκσυγχρονισμός του κράτους.

Με την επανέναρξη του πολέμου²³, η Βαυαρία είναι τώρα με συνθήκη **σύμμαχος** της Γαλλίας. Με τις νέες γαλλικές νίκες στην Ούλμ και στο Αούστερλιτς, ο Ναπολέων προχωρεί στην αναδιάρθρωση του χάρτη της Ευρώπης. Η νέα σύμμαχος Βαυαρία ανταμείβεται πλούσια. Παίρνει την Φρανκονία και την Σουηβία στα βορειοδυτικά, καθώς και το αυστριακό Τυρόλο και Τρεντίνο στα νότια, διπλασιάζοντας την έκτασή της. Επιπλέον, ο Ναπολέων (που από το 1804 έχει ανακηρυχθεί αυτοκράτορας των Γάλλων) αναβαθμίζει την Βαυαρία σε Βασίλειο και τον εκλέκτορα Μαξιμιλιανό Δ΄ Ιωσήφ σε βασιλέα **Μαξιμιλιανό Α΄ της Βαυαρίας**.

Ταυτόχρονα, ο Ναπολέων μετά την συντριβή της Αυστρίας, προχωρεί στην αναδιοργάνωση όλου του γερμανικού κόσμου σύμφωνα με τα γαλλικά συμφέροντα. Αναγκάζει τον ηττημένο Αψβούργο αυτοκράτορα Φραγκίσκο Β΄ να υπογράψει την **διάλυση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας του Γερμανικού Έθνους (6 Αυγούστου 1806)** μετά από οκτακόσια πενήντα χρόνια. Στην θέση της ο Ναπολέων ιδρύει την **Συνομοσπονδία του Ρήνου** (γερμ. Rheinbund, γαλλ. États confédérés du Rhin), από 16 γερμανικά κράτη με τον ίδιο επικεφαλής σαν επίσημο προστάτη. **Η Βαυαρία έχει την**

²² Ο Georg Ludwig **Maurer** (1790-1872) καθηγητής Νομικής και μέλος της Αντιβασιλείας του Όθωνα στην Ελλάδα ήταν Προτεστάντης.

²³ Ο Πόλεμος του Γ΄ Συνασπισμού (1803-1806): Αυστρία, Βρεταννία, Ρωσία σε νέο πόλεμο κατά του Ναπολέοντα.

πρωτοκαθεδρία στην νέα Συνομοσπονδία, στην οποία δεν μετέχουν ούτε η Αυστρία ούτε η Πρωσσία.

Στην Βαυαρία, ο **Μονζελά** (Montgelas) εργάζεται ακατάπαυστα για να οργανώσει το νέο Βασίλειο και να συνδέσει διοικητικά την «Παλαιά Βαυαρία» με τα νέα εδάφη. Το 1808, προκηρύσσεται το πρώτο Σύνταγμα της Βαυαρίας βασισμένο στις αστικο-φιλελεύθερες αξίες, και προβλέπει αντιπροσωπευτική κυβέρνηση²⁴. Όταν όμως οι φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις του Montgelas επεκτείνονται και στα νεοαπεκτηθέντα εδάφη του Τυρόλου, προκαλούν την αντίδραση του συντηρητικού Καθολικού ορεινού πληθυσμού. Επτά τυρολέζικα μοναστήρια κλείνουν, οι επίσκοποι του Chur²⁵ και Trent²⁶ εκδιώκονται, οι θρησκευτικές γιορτές περιορίζονται και τα προνόμια των τάξεων περικόπτονται. Η επιστράτευση στον νέο βαυαρικό στρατό (με γαλλικά πρότυπα) είναι εξαιρετικά αντιδημοφιλής στο **Τυρόλο**²⁷. Η ονομασία Τυρόλο (Tirol) αντικαθίσταται με το «Νότια Βαυαρία» (Südbayern). Πυρήνες αντίστασης οργανώνονται στα ορεινά χωριά και έρχονται σε επαφή με την Βιέννη.

Το Τυρόλο θα γίνει η θρυαλίδα του επόμενου πολέμου²⁸. Στις 9 Απριλίου 1809, η Αυστρία, με πρόσχημα την παραβίαση των δικαιωμάτων του Τυρόλου, εισβάλλει αιφνιδιαστικά στην Βαυαρία. Ταυτόχρονα ξεσπά λαϊκή εξέγερση στη «Νότια Βαυαρία». Ομάδες φυγόστρατων νέων καταλαμβάνουν την πρωτεύουσα Innsbruck και περιμένουν τα αυστριακά στρατεύματα. Στο Νότιο Τυρόλο αναδεικνύεται λαϊκός ηγέτης ο πανδοχέας Andreas Hofer, που με έναν στρατό από ατάκτους καταλαμβάνει το Μπρέννερ και τα άλλα αλπικά περάσματα²⁹.

Παρά τον αρχικό αιφνιδιασμό, ο Ναπολέων αντεπιτίθεται, απωθεί τους Αυστριακούς από την Βαυαρία και καταλαμβάνει (για δεύτερη φορά σε τέσσερα χρόνια) την Βιέννη.³⁰ Με την Συνθήκη του Schönbrunn (Οκτ.1809) η Αυστρία παραχωρεί στην Βαυαρία εκτός από το Τυρόλο και την πόλη-αρχιεπισκοπή του Salzburg.

Οι ριζικές αλλαγές, που φέρνει η αναδιοργάνωση της Ευρώπης από τον Ναπολέοντα, θα αποτελέσουν μια τεράστια καινοτομία στο πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο. Η έμφαση στην ισότητα απέναντι στον νόμο και η εγγύηση της ιδιωτικής περιουσίας θα επιτρέψουν την απρόσκοπτη ανάπτυξη της αστικής τάξης αλλά θα απελευθερώσει και τον αγροτικό κόσμο. Όλη η διάρθρωση της κοινωνικής ζωής στην δυτική Ευρώπη αλλάζει ριζικά.

²⁴ Το πρώτο Βαυαρικό Κοινοβούλιο (Landtag) τελικά θα συνέλθει το 1818.

²⁵ Chur, σήμερα στην ΒΑ Ελβετία. Η ρωμαϊκή πόλη Curia Raetorum.

²⁶ Trent, σήμερα Trentino, ΒΑ Ιταλία. Το ρωμαϊκό Trigidentum.

²⁷ Υπό τους Αψβούργους οι Τυρολέζοι είχαν το προνόμιο να μην υπηρετούν εκτός Τυρόλου.

²⁸ Ο Πόλεμος του Ε΄Συνασπισμού (1809).

²⁹ Μετά την σύλληψή και εκτέλεσή του από τους Γάλλους ο Andreas Hofer θα μπει στο πάνθεον των μαρτύρων του γερμανικού εθνικισμού, αν και στην πραγματικότητα η εξέγερσή του στρεφόταν κυρίως κατά της νεωτερικής Βαυαρίας.

³⁰ Στην εκστρατεία του 1809, μετέχει επικεφαλής της 1^{ης} Βαυαρικής Μεραρχίας ως σύμμαχος των Γάλλων ο διάδοχος Λουδοβίκος (Α΄) ο πατέρας του δικού μας Όθωνα.

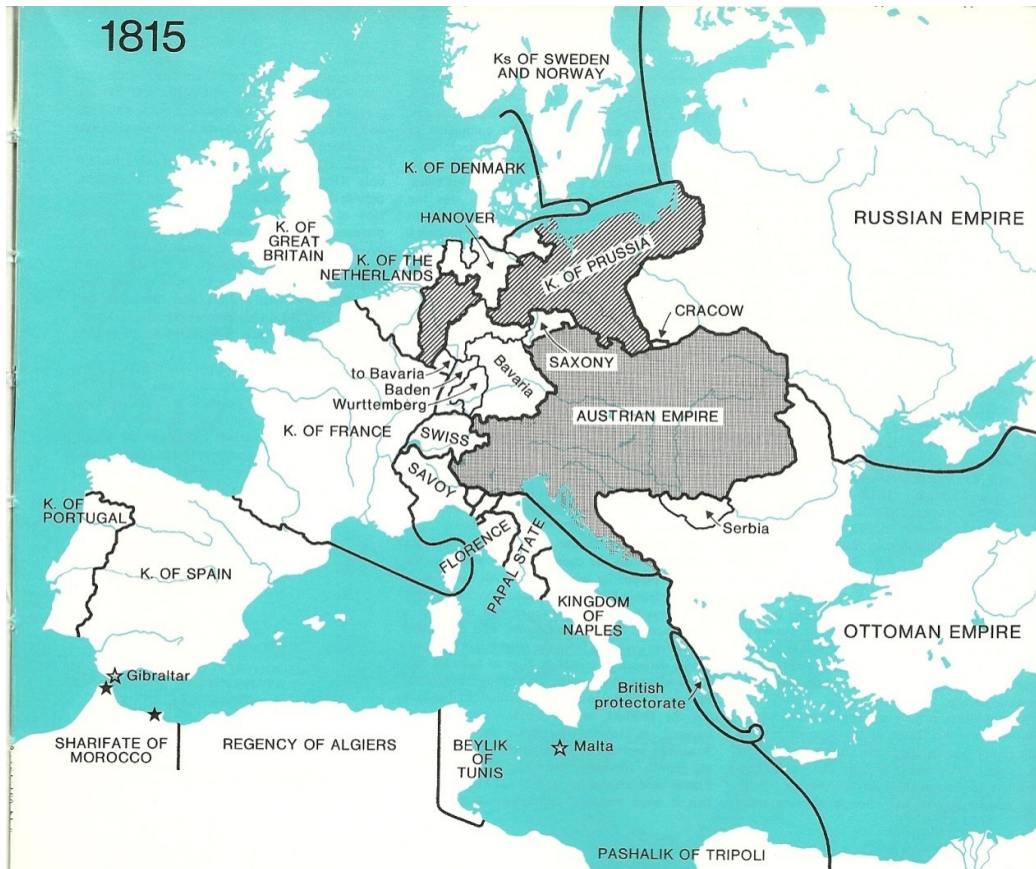
Αλλά μία άλλη κληρονομιά του Ναπολέοντα είναι και η πυροδότηση των κινημάτων που θα οδηγήσουν στην γερμανική (και ιταλική) **εθνογένεση και τελικά πολιτική ενοποίηση**. Με τις γαλλικές κατακτήσεις και την κατάργηση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, ο γερμανικός κόσμος που πρίν αποτελείτο από 1800 (!) πολιτικές οντότητες, **αναδιοργανώθηκε σε τρία βασικά κράτη**: τη νεότευκτη Συνομοσπονδία του Ρήνου και τις ακρωτηριασμένες Αυστρία και Πρωσσία. Όλες όμως οι γερμανικές χώρες βιώνουν πολύ συχνά την παρουσία γαλλικών στρατών κατοχής. Αυτή συνδυάζεται με λεηλασίες και συστηματικές κατασχέσεις πόρων που προκαλούν αντιδράσεις. Η Βαυαρία, σαν κορυφαίος σύμμαχος, αναγκάζεται να διαθέτει και πόρους αλλά και την στρατευμένη νεολαία της στον Ναπολέοντα. Στις 24 Ιουνίου **1812**, ο Ναπολέων εισβάλλει στην Ρωσσία επικεφαλής της Μεγάλης Στρατιάς (Grande Armée: 600.000 ο μεγαλύτερος στρατός που είχε δει μέχρι τότε η Ευρώπη). Από αυτούς: οι μισοί είναι Γάλλοι, 98.000 είναι Πολωνοί, και 90.000 Γερμανοί, μεταξύ τους και 34.000 Βαυαροί. Μόνο ένας στους δέκα θα ξαναδιαβεί τον Νιέμεν τον Δεκέμβριο³¹. Η Βαυαρία θρηνεί τους νεκρούς της, ενώ ακούγονται φωνές εναντίον της γαλλικής τυραννίας. Λόγιοι από όλες τις γερμανικές χώρες εκφράζουν έναν καινοφανή πατριωτισμό. Ο Σάξωνας φιλόσοφος Fichte³² στις διαλέξεις του καλεί την Πρωσσία να γίνει ο ελευθερωτής όλης της Γερμανίας από τον Γάλλο τύραννο.

Σε αυτό το πνεύμα του νέου γερμανικού εθνικισμού προσχωρεί ενθουσιωδώς και ο γιός του Βαυαρού βασιλιά Μαξιμιλιανού, ο διάδοχος Λουδοβίκος³³, ο οποίος πάντα αντιτίθετο στον Μονζελά. Έτσι, συνωμοτεί με τον Βαυαρό αρχιστράτηγο, και την παραμονή της μεγάλης μάχης της Λειψίας (14 Οκτωβρίου 1813), διαπραγματεύονται μυστικά με τους Αυστριακούς. Την επομένη, η Βαυαρία αλλάζει στρατόπεδο στο πεδίο της μάχης και **κηρύσσει τον πόλεμο στην Γαλλία**. Σαν αντίτιμο της προδοσίας η Βαυαρία εξασφαλίζει ότι θα παραμείνει Βασίλειο και θα κρατήσει όλα τα εδάφη που της παραχώρησε ο Ναπολέων (Φρανκονία, Σουηβία, Παλατινάτο) πλην των πρώην αυστριακών (Τυρόλο και Σάλτσμπουργκ).

³¹ Στην μνήμη τους ο μπρούτζινος οβελίσκος στην Karolinenplatz στο Μόναχο.

³² Johann Gottlieb Fichte (1762-1814).

³³ Ο μετέπειτα Λουδοβίκος Α΄ της Βαυαρίας, πατέρας του Όθωνα.

Το Βασίλειο της Βαυαρίας ενισχυμένο μετά από τους Ναπολεόντειους πολέμους σαν τρίτη δύναμη στον γερμανικό κόσμο μετά από την Αυστρία και την Πρωσσία.

Πηγή: Colin Mc Evedy, *The Penguin Atlas of Modern History*, Penguin Books, London, 1972, σελ. 81

Ο Λουδοβίκος Α΄ (βασίλευει 1825-1848)

Στην περίοδο της Παλινόρθωσης και μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, κυριαρχεί στην Βαυαρία η μορφή του βασιλιά **Λουδοβίκου Α΄** (1786-1868), ο οποίος είναι ο πατέρας του δικού μας Όθωνα. Ήταν ο πρώτος γιός του κόμη Μαξιμιλιανού (Δ΄) Ιωσήφ, ο οποίος το 1799 κληρονόμησε το Δουκάτο της Βαυαρίας. Ο Λουδοβίκος σπούδασε με επιμέλεια στα πανεπιστήμια του Landshut και του Göttingen, όπου είχε σπουδαίους δασκάλους. Το 1803, κάνει το πρώτο του ταξίδι στην Ιταλία, όπου γοητεύεται από την κλασική τέχνη, ιστορία και φιλοσοφία. Από τότε θα επιστρέφει συχνά και θα περνάει πολύ χρόνο στην Ρώμη. Συχνάζει στο «καφέ Γκρέκο» στην Βία Κοντόττι, στέκι των διανοουμένων. Μαζεύει γύρω του έναν κύκλο καλλιτεχνών κι αρχίζει να συλλέγει αρχαία γλυπτά. Γοητεύεται από τις θεωρίες της τέχνης του Βίνκελμανν³⁴ και ενθουσιάζεται με κάθε τι ελληνικό. Αποφασίζει να δημιουργήσει μια μεγάλη συλλογή αρχαίων γλυπτών στην Βαυαρία. Είναι η

³⁴ Johann Joachim Winckelmann (1717 – 1768), Γερμανός ελληνιστής, ο πατέρας της κλασικής Ιστορίας της Τέχνης και της Αρχαιολογίας.

εποχή που το κίνημα του Ρομαντισμού κατακτά τους Δυτικοευρωπαίους με οτιδήποτε εξωτικό. Εκείνα ακριβώς τα χρόνια ο Έλγιν αποκαθλώνει τα γλυπτά του Παρθενώνα και τα μεταφέρει στην Αγγλία. [Για τον Λουδοβίκο και την συλλογή των γλυπτών, δες και: Σημειώσεις Διαλέξεων της Χρυσής Καραϊωσηφίδου «Αφαία – Μόναχο, τα γλυπτά», Ιούνιος 2011.]

Στα 1806, ο Λουδοβίκος ήταν 20 ετών όταν ο Ναπολέων έκανε την Βαυαρία Βασίλειο και τον πατέρα του βασιλιά. Στο γενικό κλίμα ευφορίας οι γάμοι του διαδόχου, τον Οκτώβριο του 1810, γιορτάστηκαν στο Μόναχο με γενικευμένους πανηγυρισμούς και ζυθοποσίες –που από τότε καθιερώθηκαν ετήσια σαν **Oktoberfest**. Αλλά, ενώ ο πατέρας κλείνει συμφωνίες με τον Ναπολέοντα και ο Montgelas ανασυγκροτεί το κράτος και η αδελφή του παντρεύεται τον θετό γιό του Ναπολέοντα³⁵, **ο διάδοχος**, που κινείται στο πνεύμα του Ρομαντισμού, γοητεύεται από τις ιδέες του γερμανικού εθνικισμού. Απεχθάνεται την αναγκαστική γαλλική συμμαχία και οραματίζεται τρόπους να καλλιεργήσει τη γερμανική συνείδηση. Από τότε συλλαμβάνει την ιδέα για έναν ναό προς τιμήν των ηρώων της Γερμανίας, μια σύγχρονη Βάλχάλλα.³⁶ Επιπλέον, σαν πιστός καθολικός δυσφορεί με τους περιορισμούς που υφίσταται η Εκκλησία στην Βαυαρία.

Ο διάδοχος Λουδοβίκος θα παίξει καθοριστικό ρόλο στην μεταστροφή της Βαυαρίας, το 1813, εναντίον του Ναπολέοντα. Στο κλίμα της Παλινόρθωσης που ακολούθησε το Βατερλώ, ο Λουδοβίκος κατόρθωσε τελικά να πείσει τον πατέρα του, το 1817, να απολύσει τον Montgelas από πρωθυπουργό. **Μόλις ανέβηκε ο ίδιος στον θρόνο, το 1825**, έκανε μερικές παραχωρήσεις στην Εκκλησία και στις μονές, αλλά γενικά διατήρησε την κεντρική οργάνωση του Montgelas. Επίσης, το Σύνταγμα του 1808 παρέμεινε γενικά σε ισχύ. Η διάδοση των νεωτερικών ιδεών δεν ήταν δυνατόν να ανακοπεί. Η Βαυαρία βέβαια, στα 1815, ήταν ακόμα μια **γεωργική χώρα** που δεν είχε ακόμα βιώσει την διπλή διαδικασία της εκβιομηχάνισης και αστικοποίησης, αλλά ο Λουδοβίκος έκανε τις πρώτες κινήσεις σε αυτή την κατεύθυνση. Ξεκίνησε την διάνοιξη του Ludwigskanal μεταξύ Δούναβη και Μάιν, συνδέοντας την λεκάνη του Δούναβη με αυτήν του Ρήνου. Ίδρυσε και το λιμάνι Ludwigshafen στον Ρήνο, στο Βαυαρικό Παλατινάτο. Ακόμη, το 1835, εγκαινίασε στην Βαυαρία την πρώτη **σιδηροδρομική γραμμή** της Γερμανίας μεταξύ της Νυρεμβέργης και της γειτονικής Fürth (μήκους 6 χλμ.).

Το Μόναχο του Λουδοβίκου

Και, βέβαια, ο Λουδοβίκος φιλοδόξησε να κάνει την **πρωτεύουσά του**, το Μόναχο, πνευματικό και καλλιτεχνικό κέντρο όλης της Γερμανίας. Μετέφερε το πανεπιστήμιο του Landshut (όπου είχε σπουδάσει ο ίδιος) στο Μόναχο.³⁷ Μαζί έφερε και τον γνωστό μας φιλέλληνα Friedrich Thiersch (Θιέρσος) ελληνιστή λόγιο που αναδιοργάνωσε το εκπαιδευτικό σύστημα της Βαυαρίας. Προσέλαβε τους δύο ικανούς (και αντίζηλους) αρχιτέκτονες Leo von Klenze

³⁵ Η Αυγούστα Βίττελσπαχ παντρεύτηκε τον θετό γιό του Ναπολέοντα Ευγένιο Beauharnais. Αυτός ήταν γιός της Ιωσηφίνας από πρώτο γάμο. Ο Ναπολέων τον είχε υιοθετήσει.

³⁶ Walhalla, ο παράδεισος της σκανδιναβικής μυθολογίας.

³⁷ Είναι το γνωστό σήμερα Ludwig-Maximilian Universität (LMU).

και Friedrich Gärtner³⁸ για να αναμορφώσει την πόλη με τα περίφημα νεοκλασικά δημόσια κτίρια, την Γλυπτοθήκη, την Παλαιά Πινακοθήκη, το βασιλικό παλάτι (Residenz), την Στοά των Στρατηγών (Feldherrnhalle), λεωφόρους (Ludwigstrasse με την αψίδα του Θριάμβου) και πλατείες (Königsplatz, με αντίγραφο των Προπυλαίων στην δυτική πλευρά). Ο Λουδοβίκος υπερηφανευόταν να ονομάζει το Μόναχο «Αθήνα-επί-του-Ίζαρ». Εκτός του Μονάχου, έκτισε το Μνημείο της Απελευθέρωσης (Befreiungshalle) στο Kelheim, σε ανάμνηση της Μάχης της Λειψίας (1813, όπου η Βαυαρία άλλαξε στρατόπεδο), καθώς και τον ναό της Βαλχάλλα κοντά στο Ρέγκενσμπουργκ (σχεδόν ακριβές αντίγραφο του Παρθενώνα) ως Πάνθεον των μεγάλων Γερμανών.

Ο Λουδοβίκος βοήθησε με κάθε τρόπο τους επαναστατημένους Έλληνες μετά το 1821. Ίδρυσε φιλελληνικές επιτροπές, μάζεψε χρήματα και εφόδια και βοήθησε εθελοντές φιλέλληνες να έρθουν στην Ελλάδα. Για την στάση του αυτή επελέγη από τις Μεγάλες Δυνάμεις ο δεύτερος γιός του, ο Όθων (Otto Friedrich Ludwig -1815-1867), να γίνει ο πρώτος βασιλιάς της Ελλάδας.

Στην ύστερη ζωή του, οι πρότερες φιλελεύθερες πολιτικές του Λουδοβίκου μετατράπηκαν σε όλο και πιο **αυταρχικές**. Μετά την επανάσταση του 1830 στη Γαλλία, ο Λουδοβίκος κατάργησε το Σύνταγμα και επέβαλε αυστηρή λογοκρισία. Επίσης μετά το 1835, υποστήριξε συντηρητικά Καθολικά κόμματα στο βαυαρικό κοινοβούλιο. Η προσωπική του ζωή όμως, και ιδίως η σχέση του με την ηθοποιό Λόλα Μοντέζ, προκάλεσε σκάνδαλα στους συντηρητικούς κύκλους. Επίσης, υπήρχε δυσφορία για τις βασιλικές δαπάνες και ειδικά για τα μεγάλα ποσά για έργα τέχνης και αυτά που είχε δανείσει στην Ελλάδα του γιού του Όθωνα. Μόλις ξέσπασαν οι πανευρωπαϊκές επαναστάσεις το 1848, ο Λουδοβίκος αντιμετώπισε εκτεταμένες διαδηλώσεις και ταραχές. Αρνούμενος να επαναφέρει το Σύνταγμα, παραιτήθηκε υπέρ του γιού του Μαξιμιλιανού (Β΄, βασιλεύει 1848-1864). Μετά την παραίτησή του, αναγκάστηκε να αποπληρώσει τα ελληνικά δάνεια από δικούς του πόρους. Μετακόμισε στην Νίκαια, όπου **πέθανε το 1868**.

Ο Λουδοβίκος Α΄ επέβαλε την σημερινή ορθογραφία της χώρας του «Bayern» αντί για «Baiern» που ήταν προηγούμενα, διότι το Y του φαινόταν πίο ελληνοπρεπές. Προς τιμήν του, η πρώτη ονομασία της σημερινής Πλατείας Κοτζιά στην Αθήνα ήταν Πλατεία Λουδοβίκου, ενώ υπάρχει μέχρι σήμερα και οδός Λουδοβίκου στον Πειραιά.³⁹

[Δες: Βαυαρία, Μέρος Β΄ (από τα μέσα του 19^{ου} αιώνα έως τις αρχές του 21^{ου} αιώνα).]

³⁸ Έργο του Klenze είναι ο Αγ. Διονύσιος(των Καθολικών) στην Πανεπιστημίου και του Gärtner τα παλαιά Ανάκτορα, η σημερινή Βουλή στην Αθήνα.

³⁹ Δίπλα στον σταθμό του ΗΣΑΠ.

Σαρκοφάγος του βασιλέα Όθωνα της Ελλάδος (με τον βασιλικό θυρεό) στην κρύπτη των Βίττελσμπαχ, στην εκκλησία Theatinerkirche. (φωτ Κ. Καραμαλής)

Δίπλα στον Όθωνα, η σαρκοφάγος της Αμαλίας. (φωτ Κ. Καραμαλής)

Η Βαυαρία των Βίττελσμπαχ προς τη Γερμανική Ενοποίηση

Στην διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, κορυφώνονται στον γερμανικό κόσμο αφ' ενός οι ιδεολογίες του **εθνικισμού** και αφ' ετέρου ο ανταγωνισμός μεταξύ **Αυστρίας και Πρωσίας** για την ηγεμονία αυτού του χώρου. Μετά την Γαλλική Επανάσταση, αλλά και την Βιομηχανική Επανάσταση, όταν οι παραδοσιακές ιεραρχίες και κοινότητες είχαν ανατραπεί από τις κατακλυσμικές πολιτικές και οικονομικές αλλαγές, **τα εθνικιστικά κινήματα** προσέφεραν μια ισχυρή νέα ταυτότητα και ένα υπαρξιακό νόημα. Στην πρώτη φάση (μέχρι τα 1848) οι εθνικισμοί προέβλεπαν στο πολιτικό επίπεδο τα αστικο-φιλελεύθερα ιδεώδη της Γαλλικής Επανάστασης και στο ιδεολογικό την πολιτιστική αυτογνωσία των λαών. Στην Γερμανία, οι αδελφοί Grimm κατέγραφαν συλλογές από ξεχασμένα λαϊκά γερμανικά παραμύθια ενώ ο Βάγκνερ⁴⁰ έγραψε τις όπερές του πάνω σε αρχαίους τευτονικούς μύθους.

Οι εθνικισμοί, όμως, που άρχισαν σαν κινήματα πολιτιστικής συνείδησης, γρήγορα εξελίχθηκαν σε κινήματα ενός αυξανόμενου **πολιτικού και επιθετικού χαρακτήρα**. Αρχισε να θεωρείται αυτονόητο ότι λαοί με κοινό πολιτισμό, γλώσσα κλπ. πρέπει να έχουν **και κοινή πολιτική υπόσταση**. Αυτό δεν είχε ποτέ διατυπωθεί μέχρι τότε. Ο εθνικισμός τελικά συσπείρωσε τεράστιες κοινωνικές δυνάμεις και αποτέλεσε το ισχυρότερο ιδεολογικό και πολιτικό ρεύμα της Ευρώπης του 19^{ου} αιώνα, που οδήγησε τόσο στην Ιταλική όσο και στη Γερμανική ενοποίηση, και στην ανεξαρτησία (αλλά όχι την ενοποίηση) των Βαλκανικών κρατών.

Μετά την ήττα του Ναπολέοντα το **1815**, οι Σύμμαχοι συνέρχονται στο Συνέδριο της Βιέννης για να αναδιοργανώσουν την Ευρώπη. Εκεί, στην θέση της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, ιδρύεται η **Γερμανική Συνομοσπονδία (Deutscher Bund)**, μια χαλαρή ένωση όλων των γερμανικών κρατών (συνολικά 39), περιλαμβανομένων των γερμανόφωνων περιοχών της Αυστρίας και της Πρωσίας, υπό την προεδρία της Αυστρίας. Προβλεπόταν μια Δίαιτα □ Συνέλευση στην Φραγκφούρτη, αλλά η Συνομοσπονδία δεν είχε καμμία πραγματική εκτελεστική εξουσία.

Το 1818, η **Πρωσία** για να διευκολύνει το εμπόριο μεταξύ των κυρίως εδαφών της στην Ανατολή και των κτήσεων της στην Ρηνανία και Βεστφαλία στην Δύση, ίδρυσε την **Τελωνειακή Ένωση (Zollverein)** στην οποία σταδιακά εντάχθηκαν και σχεδόν όλα τα γερμανικά κράτη, αλλά όχι η Αυστρία που ασκούσε προστατευτική πολιτική για την οικονομία της. Ο Λουδοβίκος έβαλε την Βαυαρία στην Τελωνειακή Ένωση το 1834. Έτσι, συνυπάρχουν ταυτόχρονα η Deutscher Bund, υπό την κηδεμονία της Αυστρίας των Αψβούργων, και η Zollverein υπό την κηδεμονία της Πρωσίας των Hohenzollern σαν παράλληλες μορφές γερμανικής ένωσης. **Η Βαυαρία** των Βίττελσμπαχ, άν και ενεργεί σαν ο προστάτης των μικρών γερμανικών κρατιδίων απέναντι στις δύο γερμανικές «υπερδυνάμεις», ιδεολογικά και

⁴⁰ Richard Wagner, (1813-1883).

πολιτικά βρίσκεται πιά κοντά στην Καθολική και «νότια» Αυστρία. Παρ' όλα αυτά, η οικονομική βάση της «Πρωσικής» Zollverein θα αποδειχθεί τελικά καθοριστικής σημασίας στο να προετοιμάσει τη Γερμανία για την πολιτική ενοποίηση. Η Πρωσσία χρησιμοποίησε την εξαιρετική γραφειοκρατία της για την αποτελεσματική διαχείριση της Τελωνειακής Ένωσης με εντυπωσιακά αποτελέσματα για την οικονομική ανάπτυξη. Οι πρώτες γερμανικές χώρες που εκβιομηχανοποιούνται την δεκαετία του 1830 είναι αφ' ενός η Πρωσική Ρηνανία (Ρούρ) στα δυτικά και η Σαξωνία και Σιλεσία στα ανατολικά, χώρες με ορυκτό πλούτο σε άνθρακα, σιδηρομέταλλευμα και πλωτά ποτάμια. Όλες αυτές οι χώρες είναι κυρίως Προτεσταντικές και βρίσκονται κάτω από την επιρροή της Πρωσσίας. Η Γερμανία έχει «χάσει» την «πρώτη Βιομηχανική Επανάσταση» που επικεντρώνεται στην παραγωγή υφασμάτων, άνθρακα και σιδήρου, και που θα αναπτυχθεί στην Αγγλία, Γαλλία και Βέλγιο. Η γερμανική βιομηχανία θα αναπτυχθεί ραγδαία στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα στην «δεύτερη Βιομηχανική Επανάσταση», με επίκεντρο την **παραγωγή χάλυβα υψηλής αντοχής**, που με την σειρά του οδήγησε στην κατασκευή εργαλείων ακριβείας, νέες μηχανές εσωτερικής καύσεως πετρελαίου, και στην παραγωγή χημικών, οπτικών και ηλεκτρικών εφαρμογών. **Η κατασκευή πυκνού σιδηροδρομικού δικτύου** ήταν το αποκορύφωμα της γερμανικής εκβιομηχάνισης, αλλά και της ενοποίησης της γερμανικής αγοράς. Η Αυστρία⁴¹ ακολούθησε πολύ πιο αργό ρυθμό. Η δική της βιομηχανία αναπτύχθηκε κυρίως στην Βοημία (σήμερα Τσεχία) και γύρω από την Βιέννη αλλά η συμμετοχή της στην «παγκοσμιοποίηση» των ετών 1870-1910 ήταν μικρή. Επίσης, λόγω μη συμμετοχής στην Τελωνειακή Ένωση δεν είχε εύκολη πρόσβαση στις γερμανικές αγορές. Εν τω μεταξύ η Βαυαρική οικονομία παρέμεινε κατά βάση αγροτική όλο τον 19^ο αιώνα.

Η πρώτη σύγκρουση Αυστρίας-Πρωσσίας θα γίνει όταν, στην διάρκεια των επαναστάσεων του 1848, η Πρωσσία θα επιχειρήσει να επωφεληθεί από την αναταραχή σε όλην την Γερμανική Συνομοσπονδία και τα προβλήματα της Αυστρίας, για να δοκιμάσει να επιβάλει στους Γερμανούς πρίγκηπες μια ομοσπονδιακή ένωση υπό την Πρωσική κηδεμονία. Η Αυστρία όμως θα αντιδράσει γρήγορα και δυναμικά. Θα στείλει στρατό στην κεντρική Γερμανία και θα απειλήσει με πόλεμο. Η Βαυαρία θα ταχθεί δυναμικά στο πλευρό της Αυστρίας και θα απειλήσει με εισβολή στα Πρωσικά εδάφη της Ρηνανίας. Η Πρωσσία θα υποχωρήσει με την ταπεινωτική Συνθήκη του Olmütz (το 1850).

⁴¹ Μετά το 1868, ονομάζεται επίσημα Αυστρο-Ουγγαρία.

Γεωφυσικός χάρτης της περιοχής της Κεντρικής Ευρώπης

Η ώρα της Πρωσίας θα έρθει το 1862 με τον διορισμό του **Οττο φον Μπίσμαρκ** (1815-1898) στην Καγκελαρία. Ο Μπίσμαρκ ήταν πιστός Προτεστάντης και εξαιρετικά συντηρητικός, αλλά είχε το χάρισμα του πολιτικού ρεαλισμού να αναγνωρίζει τα δικά του όρια και του κράτους του. Αναγνώριζε ότι οι γερμανικοί λαοί κατέχονταν από πολύ ισχυρά αισθήματα θρησκευτικού και πολιτικού τοπικισμού. Επίσης, αντελήφθη ότι η καλλιέργεια του εθνικισμού θα ήταν το μοναδικό του όπλο για να υπερνικήσει αυτά τα αισθήματα. Ήταν ακόμα εξαιρετικός διπλωμάτης, και τελικά κατόρθωσε να δημιουργήσει την **ενωμένη Γερμανία** στο κέντρο της Ευρώπης χωρίς να προκαλέσει τις άλλες Δυνάμεις να συνασπιστούν εναντίον της. Το 1866, προκάλεσε τεχνητή κρίση μέσα στην Συνομοσπονδία, και αμέσως η Αυστρία τού κήρυξε Πόλεμο εκ μέρους όλης της Συνομοσπονδίας. Η Βαυαρία και τα περισσότερα γερμανικά κράτη συντάχτηκαν με την Βιέννη. Παρά τις προσδοκίες, μέσα σε δύο εβδομάδες ο νέος Πρωσικός στρατός νίκησε αποφασιστικά τους Αυστριακούς και τελείωσε τον πόλεμο. Αλλά ο Μπίσμαρκ έδειξε μεγάλη αυτοσυγκράτηση και μετριοπάθεια στην νίκη. Ήθελε να απομονώσει την Αυστρία από τις γερμανικές υποθέσεις αλλά δεν ήθελε να την κάνει αδιάλλακτο εχθρό. Έτσι, δεν της αφαιρέσε εδάφη ούτε έκανε θριαμβευτική παρέλαση στην Βιέννη όπως ζητούσαν οι στρατηγοί του. Κατήγγησε την Γερμανική Συνομοσπονδία και την αντικατέστησε με την **Βόρεια Γερμανική Συνομοσπονδία (Norddeutscher Bund-1867)** με έδρα το Βερολίνο και Πρόεδρο τον Πρώσο βασιλιά Γουλιέλμο Α΄. Αφήνει φυσικά

έξω την Αυστρία αλλά και τις ηττημένες «νότιες» Βαυαρία, Βυρτεμβέργη και Βάδη, άν και με τις τρεις αυτές υπέγραψε συνθήκες που τις δέσμευε να διαθέσουν τους στρατούς τους στην Συνομοσπονδία σε περίπτωση πολέμου. Η Τελωνειακή Ένωση (Zollverein) φυσικά διατηρήθηκε. Η ήττα προκάλεσε πολύ μεγάλη πικρία στην Βαυαρία και όλη τη νότια Γερμανία και, μεταξύ 1867 και 1870, υπήρχε έντονη λαϊκή δυσάρεσκεια εναντίον κάθε τι πρωσσικού.

Ο Μπίσμαρκ κατέληξε ότι ο μόνος τρόπος για να ολοκληρώσει την ενοποίηση θα ήταν να διεγείρει το πατριωτικό και εθνικιστικό συναίσθημα με έναν «εθνικό» γερμανικό πόλεμο εναντίον ξένου εχθρού. Και ως τέτοιο διάλεξε τη Γαλλία. Έτσι, τρία χρόνια μετά το 1870, ο Μπίσμαρκ προκαλεί τεχνητή κρίση και η Γαλλία με υπερβολική αυτοπεποίθηση κηρύσσει τον πόλεμο που θα ονομαστεί **Γαλλο-Πρωσσικός (1870-71)**. Βάσει των πρόσφατων συνθηκών, η Βαυαρία, Βάδη και Βυρτεμβέργη (αλλά όχι η Αυστρία) αναγκάστηκαν να συμμετέχουν στην εκστρατεία. Και πάλι, πέρα από κάθε προσδοκία, οι Πρωσσο-γερμανοί θα νικήσουν ταχύτατα τους Γάλλους και θα καταλάβουν το Παρίσι. Και εκεί στο ανάκτορο των Βερσαλλιών ο Μπίσμαρκ θα ανακηρύξει την ίδρυση της **Γερμανικής Αυτοκρατορίας** (Kaiserliches Deutsches Reich) και τον βασιλιά **Γουλιέλμο Α΄ της Πρωσσίας αυτοκράτορα** (Kaiser) της Γερμανίας. Τα υπάρχοντα κράτη θα συνεχίσουν να υπάρχουν μέσα στη νέα Αυτοκρατορία. Έτσι, θα υπάρχουν 4 βασιλεια (Πρωσσία, Βαυαρία, Σαξωνία και Βυρτεμβέργη), 11 δουκάτα, 7 πριγκηπάτα και 4 ελεύθερες πόλεις. Η **Βαυαρία** είναι η πλέον δύσπιστη από όλες τις γερμανικές χώρες απέναντι στην νέα «Πρωσσική» αυτοκρατορία και ουσιαστικά εκβιάζεται για να συμμετέχει. Σαν αντίτιμο και δέλαρ, ο Μπίσμαρκ της αναγνωρίζει τον μεγαλύτερο βαθμό αυτονομίας. Η Βαυαρία θα διατηρήσει τον δικό της στρατό, διπλωματική υπηρεσία, ταχυδρομεία, και σιδηροδρόμους και μόνο σε καιρό πολέμου θα τα διαθέτει στο Βερολίνο. Ο Βαυαρός βασιλιάς Λουδοβίκος Β΄ πάντως δεν θα παρευρεθεί στην ανακήρυξη των Βερσαλλιών, και όταν ο νικηφόρος στρατός θα γυρίζει πίσω, μέσω του Μονάχου, θα επιλέξει να λείπει από την πόλη.

Την στιγμή του μεγαλύτερου θριάμβου του, ο Μπίσμαρκ εγκαταλείπει την γνωστή του μετριοπάθεια. Με την προσοχή στραμμένη στην ενοποίηση της Γερμανίας, ποτέ δεν θα μπορούσε να φανταστεί το βάθος της πικρίας και εχθρότητας που θα γεννήσει στη Γαλλία η ταπείνωση της ήττας αλλά και η αφαίρεση των επαρχιών Αλσατίας και Λωρραίνης. Η επακόλουθη εχθρότητα και δίψα για ρεβάνς θα παίξει σημαντικό ρόλο στους δύο Παγκόσμιους Πολέμους του 20^{ου} αιώνα και δεν θα σβήσει παρά μόνο στα 1950.

Τα επόμενα χρόνια, ο Μπίσμαρκ έκανε τεράστιες προσπάθειες να οργανώσει την Αυτοκρατορία. Επέβαλε ενιαίο νόμισμα, ενιαίους αστικούς, εμπορικούς και βιομηχανικούς κανονισμούς, και μία Εθνική Τράπεζα (την γνωστή μας Deutsche Bank). Αλλά αυτό που προκάλεσε την μεγαλύτερη αντίδραση στην Βαυαρία ήταν η πολιτική απέναντι στην Καθολική Εκκλησία. Ο Μπίσμαρκ θεωρούσε τον Ρωμαιοκαθολικισμό σαν μια ανταγωνιστική εξουσία που θα μπορούσε δυνητικά να συμμαχήσει με τους εξωτερικούς εχθρούς Αυστρία και Γαλλία. Η ίδια η Πρωσσία είχε έναν μεγάλο πολωνικό Καθολικό πληθυσμό. Αν και ακραία συντηρητικός, ό Μπίσμαρκ συμμάχησε με τους Φιλελεύθερους

ώστε να φέρει τον Καθολικισμό υπό κρατικό έλεγχο. Το 1872, ξεκίνησε την πολιτική εκστατεία που ονομάστηκε **Kulturkampf** (αγώνας για τον πολιτισμό) με την αποπομπή των Ιησουιτών από όλη την Γερμανία και την καθιέρωση υποχρεωτικού πολιτικού γάμου. Η πολιτική αυτή προκάλεσε έντονη αντίδραση στην Βαυαρία, η οποία οδήγησε στην ίδρυση του κόμματος του Κέντρου⁴² ως έκφραση του πολιτικού Καθολικισμού.

Μαξιμιλιανός Β΄ - Λουδοβίκος Β΄ - Οθων Α΄ - Λουδοβίκος Γ΄

Με την παραίτηση του Λουδοβίκου Α΄ το 1848, στον θρόνο ανεβαίνει ο πρώτος γιός του ο **Μαξιμιλιανός (ο Β΄, 1811-1864)**, ο μεγάλος αδελφός του Οθωνα. Έμοιαζε στον πατέρα του ως προς την αγάπη για τα γράμματα και τις τέχνες. Συγκέντρωσε γύρω του έναν κύκλο από διακεκριμένους λόγιους και επιστήμονες και κατασκεύασε, σε ένα ειδυλλιακό τοπίο, το ανάκτορο του Hohenschwangau, με πολύ μεράκι και γούστο. Διέφερε μόνον από τον πατέρα του στα αρχιτεκτονικά γούστα. Αντί για τον Νεοκλασικισμό του Λουδοβίκου, ο Μαξιμιλιανός γοητεύτηκε από το Νεογοθικό Ρομαντισμό⁴³ στην αρχιτεκτονική. Έργα του είναι: η περίφημη λεωφόρος Maximilianstrasse, το γυάλινο εκθεσιακό κτίριο Glaspalast, ο κεντρικός σιδηροδρομικός σταθμός και το ανάκτορο Maximilianeum⁴⁴.

Ύστερα από τον πρώιμο θάνατό του, το 1864, τον διαδέχεται ο πρώτος του γιός ο δεκαοκτάχρονος **Λουδοβίκος Β΄ (1845-1886)**, ο πλέον διάσημος και αμφιλεγόμενος βασιλιάς της Βαυαρίας. Τον ονόμασαν ο «Βασιλιάς των παραμυθιών», ο «Βασιλιάς-Κύκνος», ή απλά ο «τρελλός Βασιλιάς». Ήταν ένας ιδιόρρυθμος, καλλιτεχνικός και ευαίσθητος άνθρωπος μέχρι τα όρια της εκκεντρικότητας. Είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την αρχιτεκτονική και την τέχνη και έμεινε γνωστός για τα παραμυθένια παλάτια που έκτισε καθώς και για τον θαυμασμό και την ιδιαίτερη σχέση του με τον **Richard Wagner**. Από μικρός γοητεύτηκε με τις ρομαντικές όπερες του Βάγκνερ «Tannhäuser» και «Lohengrin», που βασίζονται στον μεσαιωνικό γερμανικό μυθικό κύκλο του Ιππότη του Κύκνου. Αμέσως μόλις ανέβηκε στον θρόνο, κάλεσε τον Βάγκνερ στην αυλή του και άρχισε να διακοσμεί τις αίθουσες των ανακτόρων του με θέματα από τις βαγκνερικές όπερες σε ένα ονειρικό στυλ ροκοκό. Η δημιουργική καριέρα του Βάγκνερ θα είχε τελειώσει πολύ νωρίτερα να δεν είχε παρέμβει η γενναϊόδωρη χορηγία του Λουδοβίκου Β΄.

Ο Λουδοβίκος πάλευε εσωτερικά με την φύση του από την μία και από την άλλη με την Καθολική του πίστη και με την υποχρέωση να γεννήσει διάδοχο για τον θρόνο. Σταδιακά, αποσύρθηκε από τα δημόσια πράγματα για να ασχοληθεί όλο και περισσότερο με τα κάστρα του μέχρι την τελευταία λεπτομέρεια. Schloss Neuschwanstein (πάνω στην Schwansee) Herrenchiemsee (αντίγραφο των Βερσαλλιών) και Schloss Linderhof (γαλλικό ροκοκό) κάνουν μια «βαυαρική Ντίσνεϋλαντ» που τραβάει σήμερα χιλιάδες τουρίστες.

⁴² Ένα από τα κόμματα που ίδρυσαν μεταπολεμικά την Γερμανική Χριστιανοδημοκρατία

⁴³ Το κίνημα που ονομάστηκε Gothic Revival.

⁴⁴ Στις όχθες του Ιζαρ. Το έκτισε για πανεπιστήμιο αλλά σήμερα στεγάζει το Κοινοβούλιο (Landtag).

Η ταινία του Luchino Visconti *Ludwig* του 1972 (στην Ελλάδα κυκλοφόρησε ως *Το Λυκόφως των Θεών*) είχε θέμα την ζωή του Λουδοβίκου Β΄. Γυρίστηκε στο Μόναχο και στα πραγματικά κάστρα.

Αντιδρώντας στην αυξανόμενη εκκεντρικότητα αλλά και τα ακατάσχετα έξοδά του, το 1866, η βαυαρική κυβέρνηση τον κήρυξε ανίκανο να κυβερνά και τον έθεσε σε ψυχιατρικό περιορισμό. Την επομένη ημέρα, βρέθηκε νεκρός υπό αδιευκρίνιστες συνθήκες. Τον διαδέχθηκε ο μικρός του αδελφός **Όθων Α΄** (1848-1916) ο οποίος όμως έπασχε επίσης από μικρός από πραγματική ψυχική νόσο και έτσι κυβέρνησε ο θείος του **Luitpold** ως αντιβασιλέας. Με τον θάνατό του θείου, το 1912, αντιβασιλέας ανέλαβε ο γιός του Λουδοβίκος (1845-1921), ο οποίος τον επόμενο χρόνο κήρυξε έκπτωτο τον ξάδελφό του και πήρε ο ίδιος τον θρόνο σαν **Λουδοβίκος Γ΄**. Θα είναι ο τελευταίος Βίττελσμπαχ της Βαυαρίας.

Ο πύργος του Neuschwanstein, του Λουδοβίκου Β΄

Αφίσα της ταινίας Ludwig του Luchino Visconti του 1972. Στο βάθος το Neuschwanstein

Η Belle Epoque

Από τα 1870 και μέχρι τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Βαυαρία και ιδιαίτερα το Μόναχο ανέδιδαν έναν χαρακτήρα άνεσης, χαλάρωσης, ανεκτικότητας και ευημερίας που συνοψίζονται στον όρο *Gemütlichkeit*. Οι Βαυαροί υπερηφανεύονταν ότι, σε αντίθεση με το μιλιταριστικό αυταρχικό Βερολίνο, στο Μόναχο ενδιαφέρονταν πιο πολύ για τις τέχνες, την χαρά της ζωής και τη μύρα. Το Μόναχο φαινόταν να έχει περισσότερα κοινά με το Παρίσι και την Βιέννη της εποχής, τόσο που οι ξένοι έλεγαν ότι ξεχνάς πως βρίσκεσαι στη Γερμανία. Πρωτοπορούσε δε στην προσέλκυση τουριστών. Το Oktoberfest είχε καθιερωθεί ως το ετήσιο πανηγύρι του τέλους του καλοκαιριού. Τα περίφημα κτίρια, μουσεία και πινακοθήκες του Λουδοβίκου Α΄ ενίσχυαν τον ισχυρισμό ότι η Αθήνα-επί-του-Ίζαρ ήταν η καλλιτεχνική και πνευματική πρωτεύουσα της Γερμανίας. Ο Λουδοβίκος Β΄ προσέθεσε τη μουσική, την όπερα και το θέατρο και το αντίστοιχο κλίμα *fin de siècle* προσέλκυσε ζωγράφους, γλύπτες, συγγραφείς, ποιητές και επιστήμονες. Η συνοικία του Schwabing έγινε η Μονμάρτρη του Μονάχου. Ο Νορβηγός δραματουργός Henrik Ibsen έζησε στο Μόναχο από το 1875-1891. Ο Ρώσος ζωγράφος Wassily Kandinsky από το 1897-1908. Ο Thomas Mann μετακόμισε εκεί από την Λυβέκη το 1894 και ο Reiner Maria Rilke το 1897 από την Πράγα. Το πρώτο Νόμπελ Φυσικής (1901) απενεμήθη στον Wilhelm Röntgen καθηγητή στο LMU στο Μόναχο. Το 1918, θα έρθει και ο θεατρικός συγγραφέας Bertold Brecht. Στην τέχνη εξαιρετικά έργα του Μοντέρνου Κινήματος έγιναν στο Μόναχο, όπως της ομάδας *Blaue Reiter*⁴⁵, και πρωτοποριακά έργα του κινήματος της *Art Nouveau* (γερμανικά *Jugendstil*).

⁴⁵Franz Marc, Wassily Kandinsky, Paul Klee, August Macke. Από τον πίνακα «Γαλάζιος Ιππέας» του Καντίνσκου 1903

Το χαλαρό καλλιτεχνικό κλίμα όμως δύσκολα έκρυβε τις τεράστιες κοινωνικές αλλαγές που είχαν δρομολογηθεί από την Βιομηχανική εποχή. Το Μόναχο, από μία πόλη των 34.000 κατοίκων το 1800, είχε 230.000 το 1880 και 596.000 το 1910. Οι επιχειρήσεις της πόλης αυξήθηκαν κατά 83% μεταξύ 1882-1907 και το ένα τρίτο ήταν εργοστάσια με πάνω από 50 εργάτες. Το 1887, ιδρύθηκε το πρώτο παράρτημα της **Γερμανικής Σοσιαλδημοκρατίας** στο Μόναχο και είχε σύντομα ραγδαία άνοδο. Μαζί με τους νέους μετανάστες ήρθαν και πολλοί **Εβραίοι** από την Πολωνία και Ρωσσία (οι Ostjuden-Εβραίοι της Ανατολής). Με την συγκέντρωσή τους στα ακαδημαϊκά, τεχνολογικά και τραπεζικά επαγγέλματα ταυτίζονταν με την εισβολή του τεχνολογικού μοντερνισμού και προκάλεσαν μια αταβιστική αντισημιτική αντίδραση από τους παραδοσιακούς Καθολικούς κύκλους. Το 1891, καταχωρήθηκε το πρώτο επίσημο αντισημιτικό κόμμα στο Μόναχο. Μια άλλη ανερχόμενη πολιτική δύναμη ήταν το κίνημα του **εθνικιστικού παν-γερμανισμού** που αναπτύχθηκε κυρίως στην Προτεσταντική κοινότητα σαν αντίδραση στην κυρίαρχη παρουσία του βαβαρικού Καθολικού τοπικισμού. Και μέσα σε αυτή την ατμόσφαιρα, τον Μάιο του 1913, μετακόμισε στο Μόναχο και εγκαταστάθηκε στο Schwabing ένας μικρόσωμος **Αυστριακός επίδοξος ζωγράφος ο Αδόλφος Χίτλερ (1889-1945)**.

Πρώμος πίνακας του Β. Καντίνσκυ (του 1908) που απεικονίζει την συνοικία του Schwabing στο Μόναχο

Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος

Η κήρυξη του Πρώτου Πολέμου το 1914, έγινε δεκτή στο Μόναχο με πατριωτικό ενθουσιασμό όπως και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Ακόμα και οι Βαυαροί Σοσιαλδημοκράτες έσπευσαν να συμμετέχουν σαν «πιστοί Γερμανοί». Στην διάρκεια του πολέμου, αναπτύχθηκε ραγδαία στην Βαυαρία η πολεμική βιομηχανία. **Η Krupp της Έσσης** έφτιαξε εργοστάσιο πυρομαχικών στο Μόναχο. Επίσης ιδρύθηκαν και τοπικές φίρμες όπως η Bayerische Motoren Werke (η γνωστή **BMW**)⁴⁶ και η αεροπορική BFW, η μετέπειτα **Messerschmitt**.

⁴⁶ Το σήμα της BMW περιέχει τα εθνικά χρώματα της Βαυαρίας, γαλάζιο και άσπρο.

Ο πόλεμος, ο ναυτικός αποκλεισμός και οι απαιτήσεις του στρατού αρχίζουν να προκαλούν ελλείψεις στα τρόφιμα και τις πρώτες ύλες. Στην Βαυαρία η δυσαρέσκεια στρέφεται κατά της Πρωσίας, ως υπεύθυνης για τον πόλεμο. Το **Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Γερμανίας (SPD)**, το 1914, είχε υποστηρίξει την κεντρική κυβέρνηση στην κήρυξη του πολέμου και συμμετείχε πλήρως στην κοινοβουλευτική διαδικασία. Αυτό προκάλεσε την διάσπαση της αριστερής ριζοσπαστικής πτέρυγας, η οποία, στις 6 Απριλίου 1917, ίδρυσε το «Αυτόνομο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα» (**USPD**) που διακήρυξε έντονες αντιπολεμικές και σοσιαλιστικές θέσεις. Στο USPD εντάχθηκε και μια άλλη ριζοσπαστική μαρξιστική ομάδα, ο Σύνδεσμος «**Σπάρτακος**» (Spartakusbund), με ηγέτες τον **Karl Liebknecht** και την **Rosa Luxemburg**.

Στις 16 Μαΐου 1917, το USPD έκανε το πρώτο του Συνέδριο στο Μόναχο. Επικεφαλής του USPD στην Βαυαρία μπήκε ο **Kurt Eisner**, ένας Εβραίος κριτικός θεάτρου και δημοσιογράφος, που είχε πρόσφατα μετακομίσει από το Βερολίνο στο Schwabing. Όταν ξέσπασε η κομμουνιστική Επανάσταση στην Ρωσία τον Νοέμβριο 1917, τα ριζοσπαστικά κόμματα στη Γερμανία, με πρώτους τους «σπαρτακιστές», οργανώνουν μεγάλες απεργίες και διαδηλώσεις με αίτημα τον τερματισμό του πολέμου. Στις 31 Ιανουαρίου 1918, απεργούν οι εργάτες στο Krupp του Μονάχου. Το ίδιο βράδυ, η αστυνομία συλλαμβάνει και φυλακίζει τον Eisner και μέλη του Βαυαρικού USPD.

Ταυτόχρονα, και η εθνικιστική Δεξιά διαδηλώνει στο Μόναχο κατά των απεργών και υπέρ της ύστατης προσπάθειας για τον πόλεμο. Ισχυρίζονται ότι, μετά την ρωσική κατάρρευση, είναι η ώρα η Γερμανία να στρέψει όλες τις δυνάμεις της στην Δύση και να κερδίσει τον πόλεμο. Επίσης προπαγανδίζουν υπέρ της αφαίρεσης εδαφών από τη νικημένη Ρωσία.

Αλλά το καλοκαίρι του **1918**, η τελευταία μεγάλη επίθεση των Γερμανών στην Δύση αποτυγχάνει και τον Οκτώβριο η Βουλγαρία και Τουρκία παραδίδονται στους Συμμάχους ενώ ετοιμάζεται και η Αυστρο-Ουγγαρία. Ο πόλεμος έχει χαθεί. Σε μια και αφυχολόγητη κίνηση για εξασφάλιση καλύτερων όρων ανακωχής, ο γερμανικός στόλος διατάσσεται να αποπλεύσει για να κάνει επίδειξη της συνεχιζόμενης αποφασιστικότητας του Ράιχ. Στις 28 Οκτωβρίου 1918, **τα πληρώματα στασιάζουν** και σηκώνουν κόκκινες σημαίες στα πλοία, ενώ η εξέγερση απλώνεται σε όλη τη Γερμανία.

Το «Κόκκινο» Μόναχο

Σε μια προσπάθεια να αποτρέψει την Επανάσταση, η βαυαρική κυβέρνηση ελευθερώνει τον Eisner. Στις 7 Νοεμβρίου από κοινού το SPD (διστακτικά) και το USPD οργανώνουν συλλαλητήριο στο Μόναχο για τον τερματισμό του πολέμου. Ο Eisner βγάζει πυρίνο λόγο, και αμέσως μετά το πλήθος ξεχύνεται στο Μόναχο, εισβάλλει στους στρατώνες, παίρνει όπλα και, το ίδιο βράδυ, οδηγεί τον Eisner στο Κοινοβούλιο, όπου ο ίδιος ανακηρύσσει την **Βαυαρική Δημοκρατία**. Ο τελευταίος Βίττελσμπαχ Λουδοβίκος Γ' δραπετεύει στην Αυστρία. **Η δυναστεία σβήνει μετά από 796 χρόνια.**

Το άλλο πρωί, κόκκινες σημαίες ανέμιζαν στην Frauenkirche, προκαλώντας φόβο στους αστούς ότι το νέο καθεστώς θα εξελισσόταν στη γραμμή των

Μπολσεβίκων της Ρωσίας. Αλλά ο Eisner δεν είναι Λένιν. Δεν έχει στόχο την «δικτατορία του προλεταριάτου» ούτε την «εξόντωση του ταξικού εχθρού». Με την πρώτη διακήρυξή του εγγυάται την δημόσια τάξη, την ασφάλεια των προσώπων και της ατομικής ιδιοκτησίας. Προκηρύσσει Συντακτική Εθνοσυνέλευση με γενική ψηφοφορία ανδρών και (για πρώτη φορά στην Βαυαρία) γυναικών. Και συγκροτεί μαζί με το SPD προσωρινή κυβέρνηση.

Στις 9 Νοεμβρίου, η Επανάσταση φτάνει στο Βερολίνο. Η Καγκελαρία παραδίνεται στον ηγέτη του SPD Friedrich Ebert, ο οποίος, για να προλάβει τους Σπαρτακιστές, ανακηρύσσει τον Κάιζερ έκπτωτο και τη Γερμανική Δημοκρατία. Και στις 11 Νοεμβρίου, η Γερμανία υπογράφει την ανακωχή και το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Αλλά μέσα στα τεράστια προβλήματα που αντιμετωπίζει η νικημένη Γερμανία, καλοπροαίρετες και μετριοπαθείς πολιτικές σαν του Eisner, συνήθως βάλλονται από όλες τις πλευρές. Η συνεργασία με το μετριοπαθές SPD εξοργίζει την ριζοσπαστική Αριστερά. Στις 6 Δεκεμβρίου, 400 Αναρχικοί καταλαμβάνουν τα γραφεία διάφορων συντηρητικών εφημερίδων του Μονάχου και τυπώνουν το πρόγραμμά τους για ένοπλη επανάσταση. Ο Eisner αποκαθιστά την τάξη αλλά δεν τιμωρεί κανέναν. Στις 11 Δεκ. 1918, ιδρύεται στο Μόναχο παράρτημα του «Σπάρτακου», που προσελκύει τους απολυμένους στρατιώτες και εργάτες της πολεμικής βιομηχανίας. Η BMW χωρίς στρατιωτικά συμβόλαια πια, μέσα στον Δεκέμβριο, απολύει 3.400 εργάτες. Ακόμη οι Βρεταννοί δεν είχαν άρει τον ναυτικό αποκλεισμό μέχρι να υπογραφεί η Συνθήκη Ειρήνης. Ο πληθωρισμός απογειώνεται. Ο Eisner τυπώνει «νόμισμα εκτάκτου ανάγκης». Οι διαδηλώσεις γίνονται βίαιες. Συντηρητικοί, Καθολικοί και Σοσιαλιστές οργανώνουν ένοπλες πολιτοφυλακές για προστασία.

Στις εκλογές της 12^{ης} Ιανουαρίου 1919, το USPD του Eisner καταποντίζεται με 3%. Οι Καθολικοί και Σοσιαλιστές μοιράζονται τις ψήφους (35 & 33% αντίστοιχα). Αλλά η κατάσταση χειροτερεύει σε όλη την Γερμανία. Στις 15 Ιανουαρίου 1919, ακροδεξιές πολιτοφυλακές (τα Freikorps) συλλαμβάνουν και δολοφονούν στο Βερολίνο τους ηγέτες του «Σπάρτακου» Karl Liebknecht και Rosa Luxemburg. Στο Μόναχο, ο Eisner αποδυναμωμένος και πιεζόμενος από παντού αποφασίζει να παραιτηθεί την ημέρα έναρξης του νέου Κοινοβουλίου στις 21 Φεβρουαρίου. Δεν θα προλάβει. Το ίδιο πρωί δολοφονείται πηγαίνοντας στο Κοινοβούλιο από έναν απόσπαστο δεξιό αξιωματικό. **Η κατάσταση στο Μόναχο πολώνεται δραματικά.** Η Αριστερά (USPD, κομμουνιστές, και η αριστερά πτέρυγα του SPD) σχηματίζει ένα **Κεντρικό Επαναστατικό Συμβούλιο (Zentralrat)** που αναλαμβάνει την κυβέρνηση. Αμέσως συγκαλεί τριήμερη γενική απεργία και βραδυνή απαγόρευση κυκλοφορίας. Επαναστατικοί στρατιώτες κλείνουν όλες τις μη σοσιαλιστικές εφημερίδες και στήνουν πολυβόλα στις πλατείες. Το Συμβούλιο διατάσσει μέλη των σοσιαλιστικών κομμάτων να οπλιστούν από τις αποθήκες του στρατού, ενώ όλοι οι αστοί να παραδώσουν ό,τι όπλα έχουν. Ακόμη, το Συμβούλιο απαιτεί την παράδοση πενήντα επιφανών αστών πολιτών που θα κρατούνται σαν «ομήροι του κράτους». Για κάθε επίθεση σε επαναστάτη θα

εκτελούνταν τρεις όμηροι. Το Κεντρικό Συμβούλιο διαβουλεύεται για το αν θα επιστρέψει στον κοινοβουλευτισμό ή αν θα κυβερνά μόνιμα μέσω τοπικών συμβουλίων (σοβιέτ). Τελικά, επικρατεί το μετριοπαθές SPD και ορίζεται κυβέρνηση με πρωθυπουργό τον Σοσιαλιστή **Johannes Hoffmann**.

Ο Hoffmann βρίσκεται μπροστά σε μια καταιγίδα από άλυτα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα. Τεράστια ανεργία, δημόσιο χρέος, ελλείψεις τροφίμων κλπ. Και σαν να μην αρκούσαν αυτά, το νέο Ομοσπονδιακό Σύνταγμα της Βαϊμάρης προέβλεπε κατάργηση όλων των αυτονομιών της Βαυαρίας μέσα στην ενιαία Γερμανία. Οι Καθολικοί του Κέντρου διεκδικούν πλήρη ανεξαρτησία της Βαυαρίας από τη Γερμανία. Ο Hoffmann πηγαίνει στο Βερολίνο για να συνομιλήσει με την κεντρική κυβέρνηση. Στην απουσία του, αριστεροί ριζοσπάστες στο Μόναχο εκβιάζουν το Κεντρικό Συμβούλιο να κηρύξει την Βαυαρία Σοβιετική Δημοκρατία (6 Απριλίου 1919) και να προχωρήσει στην άμεση διακήρυξη μιας λαίλαπας επαναστατικών μέτρων, όπως εθνικοποιήσεων, παγώματος τιμών, κατασχέσεων, λογοκρισίας κλπ. Το Συμβούλιο αποτελείται από ετερόκλητους καλλιτέχνες και διανοούμενους και θα το ονομάσουν το **Σοβιέτ του Schwabing**. Οι Κομμουνιστές⁴⁷ το στηρίζουν αλλά μένουν στο περιθώριο.

Ο Hoffmann σπεύδει από το Βερολίνο και εγκαθιστά μια **αντίπαλη** κυβέρνηση στην Bamberg στην βόρεια Βαυαρία. Η Ομοσπονδιακή κυβέρνηση του προσφέρει τον στρατό αλλά αυτός διστάζει να γυρίσει στην πρωτεύουσα της Βαυαρίας με την βοήθεια των «Πρώσων». Αρχικά, απλώς αποκλείει το Μόναχο από τρόφιμα και κάθε επικοινωνία. Ερχεται μυστικά σε επαφή με ένοπλες ομάδες του SPD μέσα στην πόλη και τους προετοιμάζει για να ανατρέψουν το Σοβιέτ. Πράγματι, στις 13 Απριλίου, ένοπλοι εισβάλλουν στο Παλάτι και συλλαμβάνουν τους περισσότερους Σοβιετικούς ηγέτες. Αλλά η εξουδετέρωση του Σοβιέτ του Schwabing απλώς ανοίγει τον δρόμο στους Κομμουνιστές (KPD) για να πάρουν την εξουσία. Μέσα σε δύο ημέρες, έχουν εξοντώσει κάθε αντίσταση στο Μόναχο κι έχουν εγκαταστήσει μια τετραμελή Εκτελεστική Επιτροπή (Vollzugsrat) του Δεύτερου (Κομμουνιστικού) Σοβιέτ. Αφοπλίζουν την αστυνομία και συγκροτούν δικό τους Ερυθρό Στρατό από πρώην στρατιώτες, ναύτες, συνδικαλιστές εργάτες και ακόμη Ιταλούς και Ρώσους αιχμαλώτους που είχαν ξεμείνει από τον πόλεμο. Αλλά καθώς λείπουν παντελώς οι πόροι, το καθεστώς στρέφεται κατά των αστικών στρωμάτων του Μονάχου. Στρατιώτες χτενίζουν τις πλούσιες συνοικίες, μαζεύοντας τρόφιμα, λινά, ρούχα και ασημικά. Επίσης το Vollzugsrat έδωσε εντολή οι πολίτες να παραδώσουν όλα τα χρήματά τους έναντι πιστωτικών αποδείξεων. Επιπλέον, ο ανοιχτός ταξικός πόλεμος ενθαρρυνόταν από το καθεστώς. Στις λαϊκές γειτονίες αφισκοκολλούσαν συνθήματα: «Φτωχοί βγείτε από τις τρώγλες. Υπάρχουν σπίτια διαθέσιμα. Πάτε να τα πάρετε».

Ο Hoffmann από την Βαμβέργη καλεί Βαυαρούς και Βυρτεμβέργιους εθελοντές να καταταγούν στα **Ελεύθερα Σώματα (Freikorps)** για να ελευθερώσουν το Μόναχο από τον «ρωσικό τρόμο». Αλλά αυτοί που

⁴⁷ Οι Διάδοχοι των Σπαρτακιστών έχουν ονομαστεί σε KPD-Kommunistisches Partei Deutschlands.

αναταποκρίνονται στο κάλεσμα του Σοσιαλιστή πρωθυπουργού, δεν είναι απλώς φανατικά αντι-κομμουνιστές αλλά συνήθως και **φανατικοί αντι-δημοκράτες και ιδεολογικοί ρατσιστές**. Οι περισσότεροι είναι πρώην στρατιώτες που πιστεύουν ότι η Γερμανία δεν νικήθηκε στον πόλεμο αλλά δέχθηκε «πισώπλατο μαχαίρι» από τους αριστερούς, τους σοσιαλιστές και τους Εβραίους. Διοικητής τους ένας Βαυαρός αριστοκράτης ο Franz Ritter von Epp, πρώην διοικητής της βασιλικής φρουράς και υπαρχηγός του ο Ernst Röhm, που θα γίνει αργότερα ο αρχηγός των ναζιστικών Ταγμάτων Εφόδου (SA). Στις 14 Απριλίου, έγιναν οι πρώτες αιμαχίες στο βόρειο προάστειο του Νταχάου, όπου οι ερυθροφρουροί απέκρουσαν τους «Λευκούς». Αυτοί αναδιοργανώνονται και στις 30 Απριλίου επανέρχονται και καταλαμβάνουν το Ντάχαου και τα βόρεια προάστια. Και εκεί, τα Freikorps εκτελούν είκοσι αιχμαλώτους Ερυθρούς στρατιώτες. Όταν τα νέα φτάνουν στο Μόναχο, οι ερυθροφρουροί παίρνουν δέκα από τους αστούς ομήρους και τους τουφεκίζουν.

Από εκεί και πέρα **αρχίζει το όργιο της βίας** και η αιματοχυσία βγαίνει εκτός ελέγχου. **Ο Λευκός Τρόμος διαδέχεται τον Ερυθρό**. Καθώς τα Freikorps εισβάλλουν στο «Κόκκινο» Μόναχο την Πρωτομαγιά του 1919, όσοι ηγέτες του σοβιετ συλλαμβάνονται, εκτελούνται συνοπτικά. Πλήθος αιχμαλώτων αλλά και απλών εργατών έχουν την ίδια μοίρα. Μέχρι τις 6 Μαΐου, οι μάχες έχουν κοπάσει, αλλά για τις επόμενες εβδομάδες οι αστοί του Μονάχου ξετρυπώνουν κρυμμένους αριστερούς συμπολίτες και τους παραδίδουν στα Freikorps. Το κλίμα τρόμου θα επικρατεί για πολύ καιρό στην μέχρι πρότινος ανέμελη βαυαρική πρωτεύουσα.

Φωτογραφίες από την καταστολή του σοβιετικού καθεστώτος
στο Μόναχο τον Απρίλιο-Μάιο 1919

Ο Ναζισμός στο Μόναχο

Στο Μόναχο θα επανέλθει μια φαινομενική ομαλότητα αλλά η προπολεμική κοσμοπολίτικη ατμόσφαιρα έχει σβήσει. Ο Ρίλκε και πολλοί διανοούμενοι θα εγκαταλείψουν για πάντα την πόλη. Ο επαρχιωτικός τοπικισμός και συντηρητισμός, πάντα δυνατός στην Βαυαρία, θα αναβιώσει από τα γεγονότα του 1918-19. Έτσι, **στην δεκαετία του 1920**, ενώ το **Βερολίνο** εξελισσόταν σε μία από τις πλέον κοσμοπολιτικές πόλεις του κόσμου, η πρώην «Αθήνα-επί-του-Ίζαρ» υποχωρούσε σε έναν πικρόχολο εθνικισμό, ρατσισμό και επαρχιωτισμό. Η διάρκεια και η ένταση των παθών της επαναστατικής περιόδου θα κάνουν πολλούς Βαυαρούς δεκτικούς σε θεωρίες μίσους και μισαλλοδοξίας, που προπαγανδίζονταν από υποκινητές σαν τον **Αδόλφο Χίτλερ**. Η διάχυτη οικονομική και κοινωνική αβεβαιότητα τροφοδοτούσε τις ακραίες θέσεις. Από τα διάφορα ακροδεξιά κινήματα που ανταγωνίζονταν για επιρροή στο μετεπαναστατικό Μόναχο, **το Ναζιστικό ήταν το μόνο που γεννήθηκε αυτόνομα στην Βαυαρία.**

Τρεις ημέρες μετά την κατάπνιξη του Σοβιέτ στο Μόναχο, στις 9 Μαΐου 1919, ανακοινώθηκαν από τους Συμμάχους στις Βερσαλλίες οι όροι της Συνθήκης Ειρήνης. Αν και περίμεναν σκληρή μεταχείριση, οι Γερμανοί έφριξαν όταν έμαθαν τους όρους. Στην Βαυαρία η οργή ήταν μεγαλύτερη, διότι αφ' ενός οι πολεμικές επανορθώσεις εις είδος, όπως γαλακτοφόρα ζώα και ξυλεία, θα βάρυναν δυσανάλογα την Βαυαρία και επιπλέον το Βαυαρικό Παλατινάτο του Ρήνου θα καταλαμβανόταν από γαλλικά στρατεύματα μέχρι εξωφλήσεως των επανορθώσεων. Οι Βαυαροί θεωρούσαν ότι τιμωρούνταν άδικα για λογαριασμό της μιλιταριστικής Πρωσίας. Επίσης κατηγορούσαν την σοσιαλιστική κυβέρνηση της Βαϊμάρης που αποδέχτηκε τέτοιους άδικους όρους.

Σε αυτό το κλίμα, η στρατιωτική αστυνομία στο Μόναχο προσέλαβε τον απόστρατο δεκανέα Χίτλερ σαν πληροφοριοδότη για να παρακολουθεί τις οργανώσεις που δραστηριοποιούνταν στο Μόναχο. Μία απ' αυτές ήταν ένα μικροσκοπικό εθνικιστικό εργατικό κόμμα το **DAP** (Deutsche Arbeiterpartei-Κόμμα Γερμανών Εργατών) με κάπου 40 μέλη. Εκεί, από πληροφοριοδότης ο **Χίτλερ** έγινε καθοδηγητής και διαμόρφωσε την γραμμή του DAP σύμφωνα με την ιδεολογία του, **που συνοψιζόταν στη θεωρία ύπαρξης συνωμοσίας μεταξύ μεγάλου κεφαλαίου, διεθνούς Εβραϊσμού και Μαρξισμού για να υποδουλώσουν τον γερμανικό λαό.** Ο Χίτλερ ανακάλυψε ότι μιλούσε καλά. Οι οπαδοί τον έλεγαν «ο μικρός δεκανέας με το μεγάλο στόμα». Ο λόγος του ακουγόταν καλά σε όλα τα αυτιά. Στους εργάτες άρεσε η επίθεσή του στο κεφάλαιο και οι αστοί καθησυχάζονταν από τον εθνικισμό του. Πρόσθεσε τις λέξεις **Εθνικό και Σοσιαλιστικό** μπροστά από τον τίτλο του κόμματος που έτσι έγινε **NSDAP, ή για συντομία Nazi.**

Η γερμανική οικονομία προσπαθούσε να επαναδραστηριοποιηθεί μετά τον πόλεμο, αλλά η Επανάσταση, η αβεβαιότητα και οι Συμμαχικές απαιτήσεις την κατέστρεψαν. **Το μάρκο**, που έχανε διαρκώς την αξία του, κατέρρευσε το καλοκαίρι του 1922. Ο πληθωρισμός εκτινάχθηκε. Τον Ιανουάριο 1923, η Γερμανία καθυστερεί στις πληρωμές προς τους Συμμάχους και οι Γάλλοι και

Βέλγοι καταλαμβάνουν στρατιωτικά την βιομηχανική περιοχή του Ruhr. Σε διαμαρτυρία οι εργάτες στο Ρούρ βγαίνουν σε μόνιμη απεργία. Το Βερολίνο υποστηρίζει αυτήν την παθητική αντίσταση πληρώνοντας τους χαμένους μισθούς και τις κοινωνικές παροχές τους. Αυτό μπορούσε να γίνει μόνο με μαζική εκτύπωση νέου χρήματος σε όλο και μεγαλύτερα νομίσματα. Τον Σεπτέμβριο 1923 βγαίνει το πρώτο χαρτονόμισμα των 50 εκατομμυρίων μάρκων, και τον Νοέμβριο των 100-τρις μάρκων.

Η απόγνωση από την μεγάλη ύφεση δούλεψε προς όφελος του Χίτλερ και του ναζιστικού κινήματος. Ο Χίτλερ απέδιδε την φρίκη της οικονομικής κατάρρευσης στην κυβέρνηση του Βερολίνου που υποτάχθηκε στους ξένους και κατέστρεψε τον φτωχό νοικάρη, τον συνταξιούχο και τον ανάπηρο πολέμου. Προπαγάνδιζε μια «πατριωτική δικτατορία» που δεν θα υποκλινόταν στους ξένους και θα κυβερνούσε για το συμφέρον του σκληρά εργαζόμενου λαού. Το πρότυπο είχε ήδη εμφανιστεί. Τον Οκτώβριο του 1922, ο Μπενίτο Μουσσολίνι είχε καταλάβει την εξουσία στην Ιταλία με την Πορεία προς την Ρώμη. Ο Χίτλερ έψαχνε ευκαιρία να τον μιμηθεί.

Στις 9 Νοεμβρίου 1923, οργανώνει συλλαλητήριο με σκοπό την κατάληψη της εξουσίας στο Μόναχο, αλλά η κυβέρνηση του δεξιού πρωθυπουργού Gustav von Kahr, απαγορεύει την διαδήλωση και διατάζει την αστυνομία να σταματήσει τους Ναζί. Όταν η πορεία επιχειρεί να σπάσει το φράγμα της αστυνομίας στην Feldherrnhalle προς την Odeonplatz, οι αστυνομικοί ανοίγουν πυρ. Δεκαέξι διαδηλωτές και τέσσερις αστυνομικοί πέφτουν νεκροί⁴⁸. Ο Χίτλερ θα συλληφθεί για προδοσία, αλλά μετά από ένα χρόνο μάλλον άνετης φυλάκισης⁴⁹, παίρνει χάρη. Έχοντας αποτύχει σαν πραξικοπηματίας, θα δοκιμάσει την κοινοβουλευτική οδό. Στις αρχές του **1933**, εκμεταλλευόμενος την νέα παγκόσμια οικονομική ύφεση του 1929-31, θα καταφέρει να εκλεγεί στην Καγκελλαρία στο Βερολίνο.

Επίλογος

Ο Χίτλερ και οι Ναζί πάντα θεωρούσαν το Μόναχο και την Βαυαρία σαν την κοιτίδα τους. Αλλά ποτέ δεν αναγνώρισαν κάποιον ιδιαίτερο χαρακτήρα της Βαυαρίας μέσα στον γερμανικό κόσμο. Η ναζιστική ιδεολογία συνδύαζε την ρομαντική εικόνα της αγροτικής ζωής με την ενότητα και την ισχύ του σύγχρονου κράτους της ενωμένης Γερμανίας. Το πολιτικό τους λεξιλόγιο ήταν γεμάτο από βιολογικές έννοιες όπως ‘αίμα’, ‘ράτσα’ και ‘ένστικτο’. Καθώς οι αγρότες θεωρούνταν από την φύση τους αμόλυντοι, αγνοί και δίκαιοι, και τα ένστικτα και οι αντιδράσεις τους *a priori* ηθικά, οι Ναζί καλλιέργησαν μία περίεργη λατρεία των βίαιων και επιθετικών θυμικών (οργής, εκδικητικότητας και, κυρίως, μίσους). Σαν επίγονος του Γερμανικού Ρομαντισμού του 19^{ου} αιώνα, η Ναζιστική ιδεολογία αντιπαρέθεσε στον φιλελεύθερο ορθολογισμό και στον μαρξιστικό επιστημονικό δογματισμό, τον παραλογοισμό των ενστίκτων και των παθών. Το κίνημά τους, σαν λαϊκιστικό και αντι-

⁴⁸ Όταν το 1933 ανέβηκε στην εξουσία ο Χίτλερ, έστησε μνημείο εκεί για τους δεκαέξι «Μάρτυρες» της Feldherrnhalle. Σήμερα υπάρχει εκεί μνημείο για τους τέσσερις αστυνομικούς.

⁴⁹ Οπου θα γράψει και το βιβλίο του.

κοσμοπολιτικό, απευθυνόταν περισσότερο στην ύπαιθρο παρά στις πόλεις. Αλλά εκεί έπρεπε να αντιπαρατεθεί με την πλέον παραδοσιακά κυρίαρχη δύναμη, την από αιώνες εδραιωμένη θρησκεία. Και ειδικά στην συντηρητική Καθολική βαυαρική ύπαιθρο η επιτυχία του Ναζισμού ήταν σχετικά μικρή. Στις εκλογές του 1932, ο Χίτλερ πήρε 37,3 % πανεθνικά αλλά μόνο 24,9 % στην Παλαιά Βαυαρία, όπου υπερίσχυσαν τα Καθολικά κόμματα. Η εκλογική του δύναμη ήταν στον Προτεσταντικό Βορρά, αλλά ούτε καν στο ίδιο το Βερολίνο, που πήρε μόνο 28,6%.

Στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στο **Μόναχο** εκδηλώθηκε η μοναδική περίπτωση **πολιτικής⁵⁰ αντίστασης στον Ναζισμό**. Η ομάδα «Λευκό Ρόδο» από Καθολικούς φοιτητές, που στα 1942-43 μοίραζαν παράνομες προκηρύξεις κατά του πολέμου και του Ναζισμού στο πανεπιστήμιο LMU, μέχρι την σύλληψη και εκτέλεση επτά απ' αυτούς από την Γκεστάπο⁵¹.

Το Μόναχο **βομβαρδίστηκε** άγρια στον Β΄ Πόλεμο. Τον Ιούλιο του 1944, σε τέσσερις συνεχείς αεροπορικές επιδρομές καταστράφηκαν οι βασιλικοί κήποι του Hofgarten, με τις κιονοστοιχίες διακοσμημένες με κέρνα αντίγραφα των σκηνών της Ελληνικής Επανάστασης του Peter von Hess. Τα 40 πρωτότυπα βρίσκονται στην Alte Pinakothek και υπάρχει και μια σειρά αντίγραφα στην Γεννάδειο Βιβλιοθήκη στην Αθήνα.

Η Βαυαρία σήμερα

Με την λήξη του πολέμου, η Βαυαρία βρέθηκε στην **αμερικανική ζώνη κατοχής** και από τις πρώτες εκλογές του 1946, εψήφισε το δικό της Σύνταγμα, αν και μέχρι σήμερα δεν εισάγει νομοθεσία που να αντιβαίνει στο Ομοσπονδιακό Σύνταγμα. Από το 1946, η πολιτική ζωή κυριαρχείται από **ένα κόμμα, την Χριστιανο-Κοινωνική Ένωση** (Christlich-Soziale Union, CSU). Το κόμμα αυτό δεν υπάρχει πουθενά αλλού στη Γερμανία, αλλά συνεργάζεται παραδοσιακά με την Χριστιανοδημοκρατία (Christlich Demokratische Union, CDU), η οποία αντίστοιχα δεν κατεβάζει υποψηφίους στην Βαυαρία. Οι θέσεις της CSU είναι συνήθως υπερ-συντηρητικές, συχνά περισσότερο από αυτές των Χριστιανοδημοκρατών.

Η Βαυαρία μετά τον πόλεμο **αναπτύχθηκε οικονομικά** όσο κανένα άλλο γερμανικό κρατίδιο. Επωφελήθηκε από το γεγονός ότι οι παραδοσιακές βιομηχανικές περιοχές της Σαξωνίας και Σιλεσίας βρέθηκαν στην Σοβιετική Ζώνη Κατοχής και, αργότερα, στην Ανατολική Γερμανία. Ακόμη, με την επαναχάραξη των μεταπολεμικών συνόρων, περίπου 2 εκατομμύρια Γερμανοί της Τσεχοσλοβακίας (οι Σουδήτες-Sudeten) πέρασαν τα σύνορα προς την Βαυαρία, παρέχοντας άμεσο εργατικό δυναμικό στην δεκαετία του 1950. Με την κρίσιμη βοήθεια του σχεδίου Μάρσαλλ, η Βαυαρία μεταμορφώθηκε από μια αγροτική οικονομία στην πλέον **αναπτυγμένη βιομηχανία υψηλής τεχνολογίας** στην Γερμανία. Allianz, BMW, Audi, Siemens, EADS (Airbus).

⁵⁰ Σε αντίθεση με τις απόπειρες στρατιωτικών να ανατρέψουν τον Χίτλερ.

⁵¹ Σήμερα υπάρχει ένα μνημείο στην είσοδο του LMU.

Το σύγχρονο σλόγκαν είναι: *Lederhosen und Laptops*⁵². Παρ' όλα αυτά, η Βαυαρία παραμένει και στις πρώτες θέσεις **αγροτικής παραγωγής** της Γερμανίας σήμερα.

Η Βαυαρία είναι ο μεγαλύτερος πόλος έλξης ξένων τουριστών σε όλη τη Γερμανία. Κορυφαία γεγονότα το Oktoberfest και το φεστιβάλ του Βάγκνερ στο Bayreuth.

Σήμερα, η Βαυαρία έχει σαράντα πανεπιστήμια και είκοσι ερευνητικά κέντρα. Το **Ludwig-Maximilian Universität (LMU)** που μετέφερε ο Λουδοβίκος Α΄ από το Landshut στο Μόναχο το 1826, είναι σήμερα το δεύτερο μεγαλύτερο της Γερμανίας, με 34 Βραβεία Νόμπελ και αποφοίτους τους Wilhelm Röntgen (ακτίνες X), Max Planck, Werner Heisenberg, Otto Hahn και Thomas Mann. Ο σημερινός Πάπας Βενέδικτος XVI υπήρξε και φοιτητής και καθηγητής στο LMU.

Μετά τους Σουδήτες της δεκαετίας του 1950, στα 1960 και 1970 έφθασαν άλλοι 500.000 ξένοι εργάτες (**Gastarbeiter**) από Τουρκία, Ιταλία, Ελλάδα και Ισπανία. Τέλος, στα 1990, με την ενοποίηση των δύο Γερμανιών, ήρθαν πολλοί μετανάστες από την Ανατολική Γερμανία.

Άλλο βασικό στοιχείο της βαυαρικής κουλτούρας είναι το **ποδόσφαιρο**. Εδώ αδιαφιλονίκητη κυρίαρχος είναι η ομάδα Μπάγιερν (Βαυαρία) Μονάχου από τις σταθερά πρώτες της Γερμανίας (20 φορές πρωταθλήτρια). Σημερινός πρόεδρος ο Franz Beckenbauer, πρώην αρχηγός της Εθνικής Γερμανίας.

Στο Μόναχο έγιναν οι **Ολυμπιακοί Αγώνες του 1972**, οι μοναδικοί στην Γερμανία μετά το 1936 (τότε στο Βερολίνο επί Χίτλερ). Τρομοκρατικό χτύπημα του «Μαύρου Σεπτέμβρη». Νεκροί 11 Ισραηλινοί αθλητές, 5 Παλαιστίνιοι τρομοκράτες και ένας Γερμανός αστυνομικός.

⁵² «Δεμάτινα παραδοσιακά παντελόνια και φορητοί υπολογιστές».

Πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ΄

Ο Πάπας. Ο σημερινός προκαθήμενος της Καθολικής Εκκλησίας, ο **Πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ΄** (κατά κόσμον Josef Aloisius Ratzinger), γεννήθηκε το 1927 στη μικρή βαυαρική πόλη Markt-am-Inn, κοντά στα αυστριακά σύνορα. Καθηγητής Θεολογίας στο Πανεπιστήμιο του Regensburg, εχρίσθη το 1977 Αρχιεπίσκοπος Μονάχου και Freising και Καρδινάλιος. Στενός συνεργάτης του προηγούμενου (Πολωνού) Πάπα Ιωάννη-Παύλου Β΄ (1978-2005), το 2005 εξελέγη 265^{ος} Επίσκοπος Ρώμης και Μέγας Ποντίφηξ της Παγκόσμιας Εκκλησίας, ο πρώτος γερμανόφωνος Πάπας μετά το 1523. Η εκλογή του προκάλεσε ξέσπασμα ενθουσιασμού και υπερηφάνειας στην Βαυαρία και σε όλη την Γερμανία.

Κ. Καραμαλής, Σημειώσεις για τις Διαλέξεις

Βιβλιογραφία

A. Schulte-Peevers, C. LeNevez, K. Walker, *Munich, Bavaria & the Black Forest*, Lonely Planet Publications, 2008

C. Breuning, M. Levinger, *The Revolutionary Era 1789-1850*, The Norton History of Modern Europe, New York & London, 2002

Richard S. Dunn, *The Age of Religious Wars, 1559-1715*, The Norton History of Modern Europe, New York & London, 1979

Leonard Krieger, *Kings and Philosophers, 1689-1789*, Norton, New York & London, 1970

Isser Woloch, *Eighteenth-Century Europe, Tradition and Progress, 1715-1789*, Norton, New York & London, 1982

Norman Rich, *The Age of Nationalism and Reform, 1850-1890*, The Norton History of Modern Europe, New York & London, 1977 από όπου και η φωτογραφία της σελ. 20

Gertrude Norman, *A Brief History of Bavaria*, πρωτότυπο (αγγλικό κείμενο), H. Jaffe, Μόναχο 1906, ανάτυπο BiblioLife LLC

David Clay Large, *Where Ghosts Walked, Munich's Road to the Third Reich*, Norton, New York & London, 1997

Colin Mc Evedy, *The New Penguin Atlas of Ancient History*, Penguin Books, London, 2002

Colin McEvedy, *The Penguin Atlas of Modern History (To 1815)*, Penguin Books, London, 1987

Colin McEvedy, *The New Penguin Atlas of Recent History, Europe since 1815*, Penguin Books, London, 2002

Chris Scarre, *The Penguin Historical Atlas of Ancient Rome*, Penguin Books, 1995

Wolf Seidl, *Οι Βαβαροί στην Ελλάδα, Η Γένεση του Νεοελληνικού Κράτους και το Καθεστώς του Οθωνα*, μτφ. Δημ. Ηλιόπουλος, Ελληνική Ευρωεκδοτική, Αθήνα, 1984, πρωτότυπο *Bayern in Griechenland, Die Geburt des griechischen Nationalstaats und die Regierung König Ottos*, Prestel-Verlag, München, 1981.

www.wikipedia.com